

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

# **ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО**

**Практикум  
для студентів усіх спеціальностей  
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків  
ХНЕУ ім. С. Кузнеця  
2018**

УДК 347(07.034)

Ц57

**Укладачі:** В. В. Сергієнко  
О. М. Коршакова  
Н. М. Силенко

Затверджено на засіданні кафедри правового регулювання економіки.  
Протокол № 1 від 28.08.2017 р.

*Самостійне електронне текстове мережеве видання*

**Цивільне** право : практикум для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. В. В. Сергієнко, О. М. Коршакова, Н. М. Силенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 71 с.

Подано збірник завдань з навчальної дисципліни та його зміст за модулями й темами. Вміщено зміст ситуаційних завдань за темами практичних занять, матеріали для закріплення знань, методичні рекомендації щодо вирішення цих завдань, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня.

**УДК 347(07.034)**

© Харківський національний економічний  
університет імені Семена Кузнеця, 2018

## Вступ

Значення цивільного права для юридичної освіти важко переоцінити.

Цивільне право протягом усього розвитку людства відіграло і буде відігравати надзвичайно важливу роль у захисті інтересів громадян і суспільства в цілому.

На етапі побудови й утвердження суверенної демократичної України з соціально-орієнтованою економікою набуває особливого значення проблема реалізації закладених у Конституції України принципів регулювання майнових відносин, захисту прав власників, честі та гідності людини.

Цивільне право є однією з найбільших та найскладніших галузей права. Складнощі його вивчення пояснюються великим обсягом навчального матеріалу, складністю теоретичних категорій, мінливістю та суперечливістю законодавчих актів.

Людина, як носій певних прав та інтересів, є складовою частиною й водночас центром ідей громадянського суспільства. Цивільне право, як відомо, "обслуговує" сферу життєдіяльності громадянського суспільства, є засобом позитивної регламентації нормальних відносин у суспільстві. Саме юристи та співробітники правоохоронних органів покликані бути провідниками реалізації основних ідей громадянського суспільства. Ці ідеї є головними принципами приватного (цивільного) права: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя фізичної особи; рівність усіх форм власності; свобода договору; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, передбачених законом; свобода підприємництва; судовий захист будь-якого права у разі його порушення та ін.

Робоча програма є універсальною, бо дозволяє викладати навчальну дисципліну "Цивільне право" на будь-якій спеціальності того чи іншого факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Програма містить відомості про обсяг годин, що відводиться для аудиторної, індивідуальної та самостійної роботи студентів, перелік тем лекційних, практичних (семінарських) занять.

Серед аудиторних видів навчальної роботи розрізняють лекційні, практичні заняття та консультації. Практичні заняття з цивільного права – це форма аудиторних занять, яка передбачає різноманітні варіанти демонстрації студентами рівня засвоєння лекційного матеріалу, знань,

що були здобуті під час самостійного опрацювання наукової та періодичної літератури, нормативних актів, судової та господарської практики й інших джерел.

Метою практичних занять є: по-перше, перевірка рівня засвоєння програмного матеріалу студентами, по-друге, це форма активної участі студентів у процесі отримання знань та навичок у сфері професійної підготовки і, зокрема, вирішення завдань цивільних справ.

Формами практичних занять можуть бути: семінарські та практичні заняття, що проходять у вигляді опитування викладачем усіх студентів групи за темою семінарського заняття; практичні заняття, на яких заслуховуються письмові рішення за матеріалами наданих студентам фабул цивілістичних завдань; виконання контрольних письмових робіт, що проводяться під час заняття; тестування й інші форми контролю. Крім того, практичні заняття відбуваються у формі заслуховування та обговорення (дискусії) окремих питань теми чи доповідей студентів для більш детального та повного засвоєння матеріалу, що має практичне значення.

Пропущені практичні заняття повинні бути відпрацьовані викладачу, який проводить практичні заняття, лектору або викладачу, що чергує на кафедрі. Відпрацювання може відбуватися такими способами:

- 1) усно, під час чергування викладача на кафедрі;
- 2) письмово, в робочому зошиті, у вигляді відповіді на запитання пропущеної теми.

Для правильного і повного вирішення завдань студенти повинні: по-перше, ознайомитися з методичними вказівками до кожної теми, по-друге, вивчити рекомендовані нормативні акти та літературу і, по-третє, перевірити опанування теми за питаннями для самоконтролю. Після цього студенти повинні розібратися з умовами завдання, з'ясувати юридичне значення кожного наведеного у завданні факту, проаналізувати взаємовідносини сторін, позиції суду, прокурора або адвоката, продумати відповіді на поставлені запитання, змодельювати контраргументи. Слід мати на увазі, що в деяких завданнях передбачена можливість двох або більше рішень шляхом самостійного внесення змін і доповнень у фактичні обставини справи.

Зважаючи на обмежену кількість годин аудиторних занять, викладачі кафедри не проводять окремо семінарське і окремо практичне заняття. Такі заняття об'єднують в одне, першою частиною якого є розгляд теоретичних положень, а другою – вирішення практичних завдань.

Консультації як вид аудиторних занять проводиться напередодні заліків та екзаменів. Метою консультації є розбір найбільш складних теоретичних питань, що готують студенти до заліків чи екзаменів.

**Предметом навчальної дисципліни є:**

а) опанування необхідних теоретичних положень у галузі цивільного права;

б) освоєння нормативного матеріалу, закріпленого системою цивільного законодавства України;

в) ознайомлення з судовою та іншою практикою застосування цивільно-лістичних правових норм.

**Метою вивчення навчальної дисципліни є** формування у студентів системи знань у сфері регулювання цивільних правовідносин, отримання необхідних навичок кваліфікації у цивільних правовідносинах, захисту майнових прав, навичок з тлумачення відповідних норм, формулювання первинних практичних навиків із застосування у своїй майбутній роботі набутих знань.

Для досягнення зазначених цілей у ході викладання навчальної дисципліни "Цивільне право" студенти здобувають необхідні знання під час проведення лекційних та семінарських (практичних) занять, проведення ділових ігор і вирішування ситуаційних завдань. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Підсумковий контроль передбачає складення студентами екзамену.

## **1. Ситуаційні завдання**

### **Змістовий модуль 1. Загальна частина**

#### **Тема 1. Поняття цивільного права**

1. Поняття цивільного права як галузі права.
2. Предмет та метод цивільно-правового регулювання.
3. Функції та принципи цивільно-правового регулювання.
4. Система цивільного права.
5. Поняття цивільного права як науки та навчальної дисципліни.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [28; 40; 41].

### **Завдання 1**

Складіть, спираючись на Цивільний кодекс України, схему "Відносини, що регулюються цивільним законодавством".

Які правові акти складають систему цивільного законодавства? Назвіть 5 правових актів, що не входять до системи цивільного законодавства, однак містять норми цивільного права.

### **Завдання 2**

Визначте, чи є цивільно-правовими відносини, що виникли за таких обставин: акціонерне товариство "Барвінок" передало державному унітарному автотранспортному підприємству для доставки в магазин "Меркурій", що належить товариству з обмеженою відповідальністю "Зеніт", свою продукцію – 20 тис. м тканин на суму 2 млн грн. Під час перевірки вантажу на складі магазину виявилася нестача товару на суму 44 тис. грн.

### **Завдання 3**

Громадянин С. І. Петренко звернувся до господарського суду з позовною заявою про стягнення завданої шкоди шляхом пошкодження його огороження (що розмежовувало місце загального користування та його ділянки, що належить суб'єктам на праві спільної власності). Господарський суд відмовив у прийнятті такого позову, вмотивовуючи тим, що це питання повинен розглядати суд загальної юрисдикції, у зв'язку з тим, що предметом цього спору є особисті майнові та немайнові права.

1. Чи правомірна відмова господарським судом у розгляді цієї справи?

2. Чи є предметом цивільного права відносини з приводу поділу права власності?

3. Дайте характеристику предмета цивільного права.

### **Завдання 4**

Визначте, чи можна застосовувати норми цивільного права до відносин, які виникли з таких фактів: начальник відділу комп'ютерної техніки в науково-дослідному інституті І. В. Ковбасюк через недбалість вивів з ладу принтер вартістю 700 дол. США, а також стер із пам'яті передану йому для ремонту комп'ютера інформацію про результати експерименту, над яким протягом декількох місяців працював колектив інституту.

### **Завдання 5**

Визначте, чи можна вважати цивільно-правовими відносини, що виникли за таких обставин: завод "ХТЗ" уклав договір з державним освітнім закладом – коледжем технічної освіти "Талант" про передачу коледжу в безоплатне користування обладнання на загальну суму 120 млн грн для організації навчального виробництва металовиробів. Міністерство оборони України, у підпорядкуванні якого знаходився завод, заперечувало проти безоплатної передачі обладнання і зажадало від керівництва заводу укласти з коледжем договір оренди цього обладнання.

### **Завдання 6**

Знайдіть у Цивільному кодексі України норми, якими слід керуватися під час вирішення таких питань:

а) про відповідальність засобів масової інформації за поширенням відомостей, що ганьблять честь і гідність громадянина, ділову репутацію громадянина та організації;

б) про недійсність угод, спрямованих на обмеження правоздатності та дієздатності громадянина;

в) про припинення довіреності у разі смерті громадянина, що видав доручення;

г) про відповідальність за шкоду, заподіяну діяльністю, що створює підвищену небезпеку для оточення.

### **Завдання 7**

Визначте точні найменування видань, у яких здійснюється офіційна публікація законів України, указів Президента України, нормативних актів міністерств і відомств, постанов пленумів Верховного Суду України.

## **Тема 2. Загальна характеристика цивільного законодавства**

1. Цивільне право та цивільне законодавство. Загальні засади цивільного законодавства.

2. Акти цивільного законодавства, їхня система.

3. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

4. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Міжнародний договір, що регулює цивільні відносини, як частина національного цивільного законодавства України.

5. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права.

6. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій та норм моралі.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 12; 38 – 41].

### **Завдання 8**

Суддя, розглядаючи спір про розмежування земельних ділянок, виніс рішення, посилаючись на прецедент (випадок), який було винесено в м. Херсон у 2003 році. У тому рішенні йшлося про те, що на межі розподілу двох ділянок за погодженням сестри і брата було побудовано стіну, до якої були добудовані надвірні споруди. Після купівлі ділянки брата В. С. Петренком, П. С. Петренко пред'явив претензії до сестри про необхідність зносу цієї стіни. Суддя, опираючись на цей прецедент, виніс рішення про знесення стіни.

1. Чи правильно суддя мотивував своє рішення під час винесення рішення зі спірного питання?
2. Чи відноситься судовий прецедент до джерел цивільного права України?
3. Яка правова система в Україні і чим вона характеризується?

### **Завдання 9**

Громадянин А. В. Шевченко, зупинившись у готелі "Хаят" м. Києва, помітив відсутність власних речей у номері, а саме: телефона, каблучки та костюма. Він звернувся до адміністрації готелю про відшкодування вартості речей. Готель заперечив проти позову, посилаючись на те, що відповідно до розпорядження адміністрації він повинен був здати речі до камери схову для цінних речей. В іншому випадку адміністрація за зникнення речей відповідальності не несе. Також вони посилалися на "Правила проживання в готелях м. Києва", що були прийняті обласною адміністрацією, в яких зазначено, що готель не відповідає за схоронність речей, що не здані до спеціальної камери схову.

1. Чи є правила проживання актом цивільного законодавства?
2. У якому випадку вони мають юридичну силу?
3. Визначте систему цивільного законодавства.



## Завдання 10

Під час вирішення спірного питання між споживачами житлово-комунальних послуг С. С. Івановим та теплопостачальною організацією "Харківобленерго" суддя, спираючись на положення, затверджене Кабміном "Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення", визнав внесені зміни в типовий договір незаконними (що не мають юридичної сили). Адвокат І. І. Сидоров, керуючись положеннями Цивільного кодексу, оскаржив рішення суду першої інстанції, мотивуючи тим, що Цивільний кодекс за силою закону вищий, ніж Постанова Кабміну, та надає можливість уточнення.

1. Яке рішення прийме апеляційний суд?
2. Дайте характеристику системи цивільного законодавства, виходячи із сили дії норм правового акта?
3. Як співвідносяться закон та постанова Кабміну?

## Завдання 11

Товариство обмеженої відповідальності (ТОВ) "Рент" (орендодавець) надало в оренду філії, зареєстрованої у Франції, компанії "Фунд" (орендарю) земельну ділянку в Київській області для проведення літніх вечірок під відкритим небом.

У зв'язку з неотриманням орендної плати за черговий період орендодавець направив орендарю лист, в якому вимагав негайно погасити заборгованість і сплатити пеню за прострочення платежу. У процесі підготовки відповіді на лист орендодавця молодий юрист компанії "Фунд" вивчив договір оренди, укладений між ТОВ "Рент" і філією компанії "Фунд", і прийшов до висновку, що цей договір є недійсним, оскільки згідно з ч. 2 ст. 93 Земельного кодексу України земельні ділянки можуть передаватися в оренду громадянам та юридичним особам України, іноземцям і особам без громадянства, іноземним юридичним особам, міжнародним об'єднанням і організаціям, а також іноземним державам. Отже, в цьому переліку немає філій.

Отримавши цю інформацію, компанія "Фунд" вирішила не здійснювати платежі за недійсним договором оренди і почала пошук приміщення, придатного для організації дозвілля.

Яка роль договорів і корпоративних актів у регулюванні цивільно-правових відносин? Чи є вони джерелами цивільного права?

### **Завдання 12**

Громадянин Г. І. Петренко поскаржився на фотосалон "Кодак", у зв'язку з тим, що у торговельній мережі знаходилася фотографія з його зображенням. Він вважає, що фотографія є невдалою, тому він заперечує проти її розповсюдження. Більше того, він ознайомився зі змістом ст. 303 Цивільного кодексу (ЦК) України, в якій зазначено, що особисті папери, у тому числі фотографії фізичної особи, є її приватною власністю. Ознайомлення з особистими паперами, їхнє використання, зокрема шляхом опублікування, допускаються лише за згодою фізичної особи, якій вони належать. Тому, посилаючись на цю статтю, він зауважив, що для розповсюдження фотографії необхідна його згода. Однак представники фотосалону заперечували проти його вимоги, зазначаючи, що салон має авторське право на художню фотографію з його зображенням. Позуючи в салоні та отримуючи за це плату, він надав згоду на її тиражування. Відповідно до ст. 308 ЦК України фотографія, як і будь-який інший художній твір, на якому зображено фізичну особу, може бути розповсюджена без його згоди. Отже, якщо Г. І. Петренко бажає вилучення фотографії з продажу, він зобов'язаний відшкодувати фотосалону пов'язані з цим збитки.

Як співвідносяться загальні та спеціальні норми? Вирішіть спір.

### **Завдання 13**

Громадянин О. О. Павлов придбав у магазині ноутбук марки "LG" за 15 000 грн з умовою про безоплатне сервісне обслуговування протягом двох років. Через місяць він перестав працювати, а магазин ігнорувал вимогу щодо ремонту за гарантією. Після цього він звернувся до суду з вимогою зобов'язати магазин замінити товар неналежної якості на такий же належної якості, стягнути неустойку за час затримки усунення недоліків товару. Рішенням суду було задоволено позов щодо заміни товару та стягнення неустойки. Однак апеляційний суд скасував це рішення і прийняв нове, у якому було зазначено, що дефект проданого товару є неістотним і може бути виправлений шляхом ремонту, від якого позивач відмовився. Отже, вимога про заміну товару суперечить ч. 1 ст. 8

Закону України "Про захист прав споживачів", яка є спеціальною щодо ст. 708 ЦК України.

Громадянин О. О. Павлов не погодився із рішенням Апеляційного суду, оскільки вважав, що відповідно до ст. 708 ЦК України він має право на заміну ноутбуку незалежно від недоліку. Також він зазначив, що ЦК України є основним актом цивільного законодавства і всі інші закони, у тому числі й Закон України "Про захист прав споживачів" мають йому відповідати.

1. У чому сутність правила про те, що Цивільний кодекс України є основним актом цивільного законодавства?

2. Які правові наслідки того, що закон суперечить положенням Цивільного кодексу України?

### **Тема 3. Цивільні правовідносини**

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.

2. Підстави виникнення цивільних правовідносин.

3. Способи та порядок захисту цивільних прав.

4. Елементи структури цивільних правовідносин.

5. Види цивільних правовідносин.

6. Здійснення цивільних прав та виконання юридичних обов'язків.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7 – 10; 12 – 15; 18; 33; 38 – 41].

#### **Завдання 14**

Від'їжджаючи у відпустку, В. І. Матвієнко взяв у борг у свого знайомого М. Н. Петрова 20 000 грн, а також речі, що були йому необхідні для відпочинку. Під час відпочинку гроші та інші позичені речі у В. І. Матвієнка було вкрадено. Коли він повернувся додому, відмовився повертати гроші та відшкодовувати вартість вкрадених речей, оскільки, на його думку, він не несе відповідальності за дії злочинців.

1. Чи є юридично обґрунтованими аргументи В. І. Матвієнка?

2. Які правовідносини виникли між зазначеними в тексті завдання особами?

### **Завдання 15**

Фермер В. В. Карпенко мав власне господарство. Він систематично випускав тварин, що жили в нього та не здійснював належного нагляду за ними. Внаслідок цього тваринами було зіпсовано значну частину врожаю на сусідніх земельних ділянках.

Які правовідносини в цьому випадку виникли між В. В. Карпенко і його сусідами? Дайте характеристику елементам цих відносин.

### **Завдання 16**

25 лютого 2015 року було винесено рішення суду про розірвання шлюбу між громадянами А. І. Жуковим та З. І. Петренко. 3 березня 2015 року А. І. Жуков загинув в автокатастрофі. На майно, яке залишилося після смерті А. І. Жукова претендували: З. І. Петренко, М. О. Чорна, з якою А. І. Жуков перебував у фактичних шлюбних відносинах з 2010 року, та їхній син Михайло, що народився 10 березня 2015 року.

1. Які правовідносини виникли у цій ситуації?
2. Хто є суб'єктами цих правовідносин?

### **Завдання 17**

А. С. Марченко звернувся до суду з позовом до Б. І. Шевченка та Т. М. Зуєва про відшкодування завданого йому збитку. Як з'ясувалося із матеріалів справи, А. С. Марченко, Б. І. Шевченко та Т. М. Зуєв домовлялися про заснування ТОВ, яке б спеціалізувалося на виробництві взуття. А. С. Марченко відповідно до домовленості закупив 300 м шкіри, 150 шт. підошви, 20 тубиків клею та інші матеріали, на що потратив свої власні гроші. Б. І. Шевченко та Т. М. Зуєв змінили думку і відмовилися від укладання засновницького договору та створення ТОВ. На вимогу А. С. Марченка про дотримання попередньої домовленості, вони відповіли, що взуття реалізуються взагалі погано і сам магазин не зможе скласти конкуренції виробникам з Китаю, які збувають свою продукцію за нижчими цінами, аніж прорахована собівартість взуття власного виробництва. Вони порадили А. С. Марченку продавати закуплений товар, не включаючи в ціну податки через мережу Інтернет.

1. Який вид правовідносин виник між А. С. Марченко, Б. І. Шевченко та Т. М. Зуєвим?
2. Охарактеризуйте це правовідношення з урахуванням загальноприйнятої класифікації.
3. Що є підставою для виникнення цього правовідношення?

### **Завдання 18**

О. М. Кличко полюбляв музику в стилі "рок" та постійно включав на повну потужність свій музичний центр, інколи навіть і вночі. Це призводило до конфліктів з сусідами, у деяких з них були маленькі діти. На вимогу сусідів про дотримання режиму О. М. Кличко не реагував. Сусіди неодноразово зверталися до поліції, однак проведені виховні бесіди не дали бажаного результату.

1. Чи є правовідносини між О. М. Кличком та сусідами цивільними?
2. Що є підставою для виникнення цих правовідносин?
3. Дайте характеристику правовідношення згідно з прийнятою класифікацією.

### **Завдання 19**

Громадянин А. С. Будянський декілька років виготовляв за договором підряду на своєму подвір'ї гончарні вироби та передавав їх для реалізації фізичній особі-підприємцю М. О. Рожкову. За кожну партію товару А. С. Будянський отримував певну суму грошей, встановлену усною домовленістю. Із настанням пенсійного віку А. С. Будянський звернувся до М. О. Рожкова з проханням видати довідку про отриману заробітну плату і видати трудову книжку. Однак М. О. Рожков відповів, що як покупець та фізична особа-підприємець, що працює на єдиному податку, він не зобов'язаний заводити трудові книжки та, що в нього немає працевлаштованих працівників. Він порадив А. С. Будянському звернутися до податкової інспекції і взяти витяг про сплачені ним податки, і таким чином вирішити питання про розмір облікової суми для вирахування розміру пенсії. Але виявилось, що А. С. Будянський як безробітний стояв на обліку в бюро працевлаштування і вже рік отримував допомогу як безробітний. Податки він не сплачував і декларації про отримані доходи не подавав.

1. Які галузі права регулюють ці відносини?
2. Визначте, які з них урегульовані нормами приватного та публічного права?

### **Завдання 20**

Громадянин В. В. Іванов за власний рахунок видав роман і уклав з двома харківськими підприємцями договір на реалізацію своєї книги. Після спливу одного місяця у м. Дніпро він виявив факт незаконного продажу своєї книги і звернувся до співробітників органів поліції із вимогою

про фіксацію факту продажу. Співробітники поліції спільно із відділом з боротьби зі злочинами у сфері використання прав інтелектуальної власності склали протокол і почали провадження. У подальшому, під час перевірки, у продажу виявилось всього 3 книжки, внаслідок цього справа була припинена за підставою малозначності діяння.

1. Які галузі права регулюють зазначені відносини?
2. Якою книгою ЦК України передбачено врегулювання зазначених відносин?
3. Зазначте обставину, що стала підставою виникнення цивільно-правового відношення.

#### **Тема 4. Відповідальність у цивільному праві**

1. Поняття цивільно-правової відповідальності.
2. Форми і види цивільно-правової відповідальності.
3. Поняття цивільно-правового порушення та його наслідку.
4. Склад правопорушення.
5. Умови цивільно-правової відповідальності.
6. Підстави для звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7 – 10; 12 – 15; 18; 33; 38 – 41; 43].

#### **Завдання 21**

У під'їзді одного з будинків міста на громадянина О. Ф. Жевагіна накинувся собака сусіда, який пошкодив йому одяг та укусив за ногу. Після цього О. Ф. Жевагін знаходився на лікарняному, оскільки у результаті переживань він захворів на невроз та вимушений був лікувати ногу. На вимогу О. Ф. Жевагіна відшкодувати вартість одягу та витрат на лікування власник собаки М. С. Смага відповів, що в його діях не було нічого поганого і О. Ф. Жевагін різкими рухами сам спровокував напад собаки.

О. Ф. Жевагін звернувся до відділу поліції зі скаргою про порушення правил виходу собак і відшкодування завданого збитку та моральної шкоди. Після того, як сусід відбувся попередженням, О. Ф. Жевагін звернувся із позовом до суду з вимогою про заборону М. С. Смазі утримувати

собак та відшкодування матеріального збитку в розмірі 3 500 грн (складає вартість одягу та лікування, а також втрату заробітку за час лікування) та 50 неоподатковуваних мінімумів доходу громадян відшкодування моральної шкоди. Для забезпечення своїх вимог попросив накласти арешт на майно М. С. Смаги, у тому числі на собаку і автомобіль.

1. Норми якої галузі мають бути використані суддею для врегулювання цих відносин?
2. Які підстави виникнення зазначених відносин?
3. Охарактеризуйте суб'єктний та об'єктний стан зазначених відносин.

### **Завдання 22**

А. А. Шишко, поспішаючи на роботу, зупинив таксі. Водій через декілька хвилин у дорозі зупинив машину та вийшов до аптеки, посилаючись на погане самопочуття. Скориставшись тим, що водій залишив ключ у машині, А. А. Шишко сів за кермо та рушив з місця. Внаслідок його дій було скоєно наїзд на машину З. С. Петренка і заподіяно матеріальної шкоди З. С. Петренку і таксомоторному парку у розмірі 10 300 грн. З. С. Петренко звернувся до суду з позовом про стягнення матеріальної шкоди з А. А. Шишка та таксомоторного парку. За рішенням суду А. А. Шишко мав відшкодувати шкоду, нанесену З. С. Петренку, звільнивши від відповідальності таксомоторний парк. Не погодившись із судовим рішенням, А. А. Шишко оскаржив рішення суду, посилаючись на те, що шкоду, за ЦК України, повинен відшкодувати власник транспортного засобу як особа, що здійснює діяльність, яка є джерелом підвищеної небезпеки.

1. Який вид відповідальності має місце в цьому випадку?
2. Хто має відповідати за завдану шкоду?
3. Які ви знаєте умови цивільно-правової відповідальності?

### **Завдання 23**

Відділення страхової компанії звернулося до суду з позовом до батьків Максима (16 років) та Степана (13 років) про відшкодування майнових збитків. Позивач у позові зазначив, що внаслідок дій цих неповнолітніх осіб, які розпалили багаття біля будівельного майданчика, було знищено

майно осіб, які мешкали поруч. Відповідно до договору майнового страхування потерпілим страхова компанія виплатила 30 000 грн, а тому й вимагала стягнути цю суму з відповідачів. За рішенням суду з батьків Максима та Степана на користь страхової компанії зазначена сума була стягнена солідарно.

1. Чи правильне рішення прийняв суд?
2. Які види цивільно-правової відповідальності при множинності осіб ви знаєте?
3. Які особливості відповідальності неповнолітніх осіб?

### **Завдання 24**

Орендодавець звернувся до суду з вимогами до орендаря приватного акціонерного товариства (ПАТ) "Сейн" відшкодувати збитки, завдані пожежею, що відбулася в орендованому приміщенні магазину. До складу збитків вони внесли: орендну плату під час проведення ремонту для відновлення приміщення; суму, на яку зменшилася вартість приміщення; вартість матеріалів для ремонту; суму страхового відшкодування, яку б отримав орендодавець, якщо б орендар застрахував магазин на користь орендодавця відповідно до умов договору. Суд установив наявність вини ПАТ "Сейн" у спричиненні пожежі в магазині.

1. Які підстави виникнення цивільно-правової відповідальності в цій ситуації?
2. Які збитки підлягають відшкодуванню?

### **Завдання 25**

Завод шампанських вин відповідно до укладеного договору повинен був відвантажити 1 000 пляшок Харківському заводу. Наприкінці року, коли припинилася дія договору, завод відвантажив 600 пляшок, а решту 400 пляшок поставив протягом першого кварталу наступного року. Зважаючи на те, що з 1 січня урядом були підвищені ціни на алкогольні вироби, між сторонами виник спір. Постачальник вимагав, щоб 600 пляшок були оплачені за новими цінами, бо в іншому випадку він понесе збитки. А покупець вважає, що розрахунок має бути проведений за старими цінами.



1. Якою є підстава виникнення відповідальності в цьому випадку?
2. Як вирішити цей спір?

## **Тема 5. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин**

1. Поняття фізичної особи. Правоздатність фізичної особи.
2. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.
3. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.
4. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
5. Визнання фізичної особи зниклою безвісти.
6. Оголошення фізичної особи померлою.
7. Індивідуалізація фізичної особи.
8. Акти цивільного стану.
9. Фізична особа-підприємець.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 13; 18; 31; 40; 41].

### **Завдання 26**

Дванадцятирічний Петро за участь у дитячих телепередачах отримав винагороду у розмірі 1 000 грн. За ці гроші він купив телефон (500 грн) та маркер (20 грн). Батьки Петра вирішили, що він нераціонально витратив гроші, оскільки в нього же є телефон та декілька маркерів. Наступного дня вони повернули все до магазину, вимагаючи повернення затрачених грошей. У магазині їм було відмовлено у зв'язку з тим, що хлопчик придбав товари за власні гроші, якими неповнолітні особи можуть розпоряджатися самостійно.

1. Який правочин слід вважати дрібним побутовим?
2. Чи правомірною є відмова магазину в поверненні грошей за товар, що був придбаний неповнолітньою дитиною?
3. Які правочини мають право вчиняти малолітні особи?

### **Завдання 27**

Шістнадцятирічний А. М. Симоненко уклав трудовий договір з ТОВ і почав працювати реалізатором в одному з магазинів, що належали то-

вариству. Через кілька місяців батьки А. М. Симоненка звернулися до директора ТОВ. Вони зазначили, що син нераціонально витрачає свою заробітну плату – відвідує ресторани, купує ювелірні вироби та дорогий одяг, при цьому сім'я знаходиться у скрутному матеріальному становищі, тому що крім нього в сім'ї є ще троє малолітніх дітей, а мати А. М. Симоненка є непрацездатною за станом здоров'я. Директор ТОВ прислухався до батьків та розпорядився видавати частину заробітної плати батькам.

1. Який обсяг правоздатності неповнолітньої особи?
2. Чи правильно зробив директор ТОВ?

### **Завдання 28**

До дня 15-річчя Володимиру старший брат подарував мопед "Верховина". Через деякий час Володимир за побутовим правочином обміняв мопед на легкий мотоцикл "Мінск", який через 3 дні був украдений. Батько Володимира вимагав повернути мопед, на що одержав відмову. Тоді він звернувся з позовом до суду.

Дайте юридичну оцінку вказаним діям. Яке рішення повинен винести суд?

### **Завдання 29**

Шістнадцятирічний Кузьма на зароблені ним за літо на птахофабриці гроші купив 10 пляшок горілки в сільському магазині та привіз їх до м. Ужгород, де був затриманий, коли спробував їх продати. Крім цього, він же купив у С. Д. Комарика фотоапарат. Фотоапарат купувався разом зі знайомим фотографом Кузьми, у якого він випав із рук і став непридатним для користування. Також Кузьма продав акції ЗАТ "Наша ряба", які отримав під час роботи на птахофабриці. Дізнавшись про укладені сином правочини, батько подав позов про визнання їх недійсними. Представник магазину заявив, що факту продажу горілки не пам'ятає і за чинними правилами торгівлі неповнолітнім спиртні напої не продаються. С. Д. Комарик вважає, що Кузьма міг за свої гроші самостійно купувати все, що він забажає, а те, що фотоапарат потребує дорогого ремонту, то це клопоти не його, а власника. Представник ЗАТ "Наша ряба" заявив, що акції повинні бути вилучені у покупця і повернені батькам Кузьми.

Як необхідно вирішити справу?

### **Завдання 30**

О. П. Василенко у п'ятнадцятирічному віці народила дитину. Через погані стосунки з батьками вона вирішила продати будинок, який вона успадкувала від своєї бабусі, щоб за ці кошти утримувати дитину. Однак батьки не дали згоду на цей правочин, тому О. П. Василенко звернулася до органу опіки та піклування з вимогою про надання їй повної дієздатності.

1. Чи має право О. П. Василенко здійснювати продаж будинку?
2. Які умови надання повної цивільної дієздатності встановлено законодавством України?

### **Завдання 31**

Громадянка О. І. Сидорова надала чоловікові розписку, в якій указала, що під час складання заповіту вона не включатиме у склад своїх спадкоємців старшу доньку Ольгу. Після смерті О. І. Сидорової з'ясувалося, що у заповіті старша донька все ж таки вказана як спадкоємиця. Чоловік Г. І. Шевченко звернувся з позовом до суду про визнання заповіту своєї дружини недійсним, посилаючись на те, що під час його вчинення О. І. Сидорова порушила домовленість, підтверджену розпискою.

Чи можливо обмежити правоздатність фізичної особи? Зробіть правовий аналіз ситуації.

### **Завдання 32**

Д. О. Павлюченко, займаючи пост завідувача відділу Київської міської ради, вирішив придбати акції відкритого акціонерного товариства "Маяк" (далі – АТ), створеного в результаті приватизації майна державного підприємства. Він звернувся до юриста за консультацією з такими питаннями:

1. Чи може він бути як посадова особа акціонером?
2. Чи були б його дії правомірними, якщо б він виступив засновником АТ?
3. Чи змінилися б відповіді на ці питання, якщо б він був учасником товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), повного чи командитного товариства?
4. Чи можна вважати акціонерів, засновників чи учасників господарських товариств підприємцями?

5. Чи можна вважати заборону на заняття підприємницькою діяльністю для окремих категорій осіб як обмеження правоздатності фізичної особи?

6. Коли виникає право на заняття підприємницькою діяльністю як елемент правоздатності?

### **Завдання 33**

Громадянин С. Ю. Грищенко, здійснюючи волонтерську діяльність, виїхав до зони проведення антитерористичної операції (далі – АТО) з метою доставки гуманітарної допомоги. Під час обстрілу міста С. Ю. Грищенко, за свідченням осіб, що знаходилися разом з ним, знаходився в епіцентрі обстрілу. Після цього він більше не телефонував своїй дружині. На запитання уповноважені органи повідомляли, що серед поранених чи загиблих С. Ю. Грищенка не знайдено. Дружина С. Ю. Грищенка звернулася до суду з заявою про встановлення факту смерті її чоловіка, оскільки їй та дітям повинна бути призначена пенсія у зв'язку з утратою годувальника. Також її чоловік укладав договір особистого страхування, тому встановлення факту смерті є необхідним для отримання страхової суми.

1. Який порядок оголошення особи безвісно відсутньою та померлою і в чому полягає різниця між встановленням цих фактів?

2. Які наслідки оголошення особи безвісно померлою?

3. Чи змінилася б ситуація, якщо б С. Ю. Грищенко пропав не в зоні АТО?

### **Завдання 34**

Громадянин А. С. Савченко здійснював приватну нотаріальну діяльність. Засновниця ТОВ "Світ", його сестра, запропонувала йому роботу юриста на цьому підприємстві. А. С. Савченко погодився та почав працювати.

Прокурор району, дізнавшись про це, вимагав звільнення А. С. Савченка з роботи у ТОВ на тій підставі, що нотаріуси не мають права займатися підприємницькою діяльністю. На це А. С. Савченко відповів, що, по-перше, він працює за трудовим договором у ТОВ, а тому не займається підприємницькою діяльністю. По-друге, він зазначив, що працює не державним, а приватним нотаріусом, а тому на нього не поширюються вимоги заборони. Більше того, на його думку, заборона працівникам нотаріату займатися підприємницькою діяльністю є обмеженням їхньої цивільної правоздатності.

1. Чи мають право державні чи недержавні нотаріуси займатися підприємницькою діяльністю?
2. Який обсяг правоздатності фізичної особи?
3. Чи є участь у ТОВ підприємницькою діяльністю?

### **Завдання 35**

Сімнадцятирічна О. В. Дідик, що працювала помічником продавця в магазині, майже всі зароблені гроші витратила на дорогий одяг та взуття. Мати О. В. Дідик вважала, що такі витрати є нераціональними, оскільки родина перебуває в тяжкому матеріальному становищі. Мати була інвалідом I групи і отримувала невелику пенсію, аліменти від колишнього чоловіка надходили нерегулярно і не значні, а на утриманні у матері знаходилося ще двоє дітей (сестра і брат О. В. Дідик).

О. В. Дідик стверджує, що купує одяг за власну заробітну плату, частину віддає матері на загальні сімейні потреби та харчування, а утримувати брата і сестру вона не зобов'язана.

Мати звернулася до магазину з вимогою не видавати заробітну плату О. В. Дідик у зв'язку з її неповноліттям. Отримавши відмову, мати звернулася до суду з проханням заборонити доньці самостійно розпоряджатися своїм заробітком та призначити її опікуном О. В. Дідик.

1. Яке рішення прийме суд?
2. Чи зобов'язана О. В. Дідик піклуватися за своїм братом і сестрою?

### **Тема 6. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин**

1. Поняття та основні ознаки юридичної особи.
2. Правоздатність, дієздатність юридичної особи.
3. Індивідуалізація юридичної особи.
4. Види юридичних осіб.
5. Організаційно-правові форми юридичної особи.
6. Створення юридичної особи, філіали і представництва юридичної особи.
7. Припинення юридичної особи.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 40 – 42].

### **Завдання 36**

Акціонерне товариство (АТ) "Станок" уклало з підприємцем В. І. Степаненком договір купівлі-продажу, відповідно до якого останній придбав у товариства автомобіль "Ланос" за 30 000 грн. З боку товариства договір підписав голова правління А. В. Сидоров. Незабаром АТ "Станок" звернулося до суду з вимогою про визнання договору недійсним, оскільки за статутом товариства голова правління має право укладати від імені товариства правочини з відчуження основних засобів не інакше, як за попереднім погодженням з наглядовою радою. Справу було передано на розгляд суду.

1. Яке, на вашу думку, рішення має прийняти суд?
2. Чи змінилося б рішення суду, якщо В. І. Степаненко був би акціонером АТ і голосував на загальних зборах акціонерів за вказане обмеження компетенції голови правління?

### **Завдання 37**

А. В. Пилипенко і С. О. Самсоненко вирішили створити ТОВ "Міжнародний кредитний центр". Статутний капітал товариства був визначений у 200 000 грн і сформований за рахунок передачі товариству рухомого майна та цінних паперів. Основним видом діяльності товариства у статуті була визначена діяльність із надання фінансових кредитів. Необхідні документи було подано для державної реєстрації товариства. Проте реєстратор відмовився проводити реєстрацію юридичної особи, посилаючись на ст. 89 ЦК України, а також на ст. 5, 9 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". Рішення державного реєстратора А. В. Пилипенко і С. О. Самсоненко оскаржили в суді.

1. Чи правильне рішення реєстратора?
2. Які організаційно-правові форми встановлено для окремих видів діяльності законодавством України?
3. Вирішіть справу.

### **Завдання 38**

ТОВ "Сила", АТ "Укртранс", що складається з однієї особи, а також фізичні особи В. В. Карпенко, М. А. Павлов та З. С. Жура вирішили створити товариство з вироблення будівельних матеріалів. Засновники звернулися за консультацією до юриста з таких питань:

1. Чи можуть вони разом створити АТ та якого типу?
2. Чи можна змінювати тип АТ та чи буде це вважатися перетворенням?
3. Чи потрібно зазначеним особам укласти між собою договір, і якщо так, то який його зміст?
4. Який установчий документ АТ та органи управління?
5. Які етапи створення АТ?
6. Як утворюється статутний капітал АТ, яким чином відбувається його зменшення чи збільшення?

### **Завдання 39**

Власники квартир у будинку № 67 по вул. Пушкінській прийняли рішення про створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (далі – ОСББ). У зв'язку з тим, що таке об'єднання створюється ними вперше, вони звернулися до юриста з проханням надати консультацію з таких питань:

1. Чи мають вони право створити ОСББ, якщо одна з квартир у будинку належить юридичній особі?
2. Чи має право ОСББ займатися підприємницькою діяльністю і які його органи управління?
3. Який установчий документ такого товариства?
4. Чим відрізняється непідприємницьке товариство від підприємницького?

### **Завдання 40**

ТОВ "Стиль", яке було зареєстровано в м. Київ та займалося виготовленням меблів, вирішило створити відокремлений підрозділ у м. Харків, який би представляв та захищав його інтереси, та здійснював би частину його функцій. На загальних зборах товариства учасники обговорювали рішення, що це буде – філія чи представництво. Генеральний директор розробив Положення про представництво ТОВ, у якому вказав, що представництво є відокремленим структурним підрозділом товариства, не є юридичною особою та виступає від імені ТОВ і в його інтересах. Крім того, в Положенні про представництво було закріплено, що ТОВ передає йому частину майна і тому воно буде нести самостійну відповідальність перед контрагентами. Юрист ТОВ, перевібивши Положення, не погодився із його змістом і звернувся за роз'ясненням до спеціалістів.

1. Яке роз'яснення має дати спеціаліст?
2. У чому різниця між філіями і представництвом?
3. Які ознаки юридичної особи ви знаєте?

### **Завдання 41**

ТОВ "Добробут" прийняло рішення про припинення своєї діяльності шляхом приєднання до АТ "Місяць". Кредитори ТОВ дізналися про це тільки із газети, особисто про таке перетворення їх не було попереджено належним чином. Унаслідок цього вони понесли збитки, оскільки ТОВ не виконало всі зобов'язання, тому вони звернулися до правонаступника. АТ "Місяць" проти претензій заперечувало, оскільки в передавальному акті та розподільчому балансі не було інформації про борги ТОВ "Добробут", тому відповідати за його борги воно не буде.

1. Який порядок припинення юридичних осіб закріплено законодавством України?
2. Які правові наслідки припинення юридичної особи?
3. Чи повинно АТ "Місяць" відповідати перед кредиторами ТОВ "Добробут"?

### **Завдання 42**

Н. О. Панкратов звернувся до засновників ТОВ "Кейт" з вимогою прийняти його у склад учасників товариства та призначити директором замість померлого дядька, спадкоємцем якого він є.

Учасники ТОВ відмовилися прийняти Н. Панкратова у склад учасників товариства і виплатили йому вартість внеску дядька в установчому капіталі товариства.

Н. О. Панкратов звернувся до господарського суду з позовом до товариства, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що він є правонаступником померлого дядька з усіх прав та обов'язків.

1. Яке рішення має прийняти суд?
2. Що необхідно зробити для того, щоб Н. О. Панкратов став учасником або директором цього товариства?

## **Тема 7. Об'єкти цивільних прав**

1. Поняття і види об'єктів цивільних прав.
2. Речі як об'єкти цивільних прав.



3. Класифікація речей та їхнє правове значення.
4. Оборотоzdатність речей у цивільному праві.
5. Майно як особливий об'єкт цивільних прав.
6. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності.
7. Цінні папери.
8. Роботи та послуги.
9. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їхні поняття та види.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10 – 12; 14; 38 – 42].

### **Завдання 43**

М. М. Брезін по телефону домовився із В. В. Семеновим про купівлю антикварної рушниці, яку він напередодні оглянув, і перерахував за неї переказом гроші. Коли М. М. Брезін прийшов її забирати, В. В. Семенов вийняв рушницю із футляра і передав покупцеві. На вимогу передати і футляр В. В. Семенов відповів, що футляр він замовляв окремо від рушниці, що підтверджено квитанцією, і може його також продати за додаткову суму. Вважаючи, що рушниця і футляр є предметом однієї угоди, М. М. Брезін звернувся з позовом до суду.

Як необхідно вирішити справу? Підготуйте письмову консультацію.

### **Завдання 44**

О. Б. Матросенко й С. С. Шариченко уклали з фермером І. О. Федоренком договір найму корови. Незабаром корова отелилася. Наймачів цікавлять такі питання:

1. Хто є власником корови?
2. Хто є власником теля?
3. Хто є власником молока, що дає корова?
4. У який спосіб і в яких межах власник може здійснювати своє право?

### **Завдання 45**

Під час проведення маневрових робіт на ділянці під'їзних шляхів заводу "Південмаш" трапилася аварія, у результаті якої згорів тепловоз цього заводу. У процесі розслідування справи про порушення правил техніки безпеки було встановлено, що причиною аварії стало грубе пору-

шення правил безпеки руху працівниками відділення залізниці. Завод як спосіб розрахунків вимагав від відділення залізниці передати йому один із недавно придбаних залізницею тепловозів аналогічної марки, а від запропонованої грошової компенсації відмовився, посилаючись на те, що у результаті аварії завод не може нормально обслуговувати виробничу діяльність. Після категоричної відмови залізниці в задоволенні претензії завод звернувся з позовом до господарського суду.

1. До якого виду майна належить тепловоз і який його правовий режим?

2. Як має проводитися відшкодування шкоди машинобудівельному заводу?

### **Завдання 46**

Подружжя Марченків протягом багатьох років спільного життя колекціонувало старовинний порцеляновий посуд та столові набори. Після смерті дружини В. В. Марченка відповідно до складеного нею заповіту все належне їй майно підлягало поділу нарівно між її чоловіком і сином від першого шлюбу Н. О. Зотовим. Удовець В. В. Марченко категорично заперечував проти поділу колекції, стверджуючи, що вона є неподільною річчю, та запропонував належну Н. О. Зотову частину колекції відшкодувати за рахунок своєї частини у вартості інших речей спадкової маси. Але Н. О. Зотов наполягав на виділенні йому відповідної частини колекції у натурі, запропонувавши єдиний у колекції старовинний срібний столовий набір поділити й передати йому виделки і ножі, залишивши В. В. Марченку столові й чайні ложки. В. В. Марченко звернувся до суду, пояснюючи, що Н. О. Зотову насправді не потрібна частина колекції: останній наполягає на поділі колекції тому, що ще за життя його матері між ними (В. В. Марченком і Н. О. Зотовим) були складні взаємовідносини.

1. Яке рішення повинен винести суд?

2. Визначте особливості поділу подільних і неподільних речей.

### **Завдання 47**

З метою здійснення самозахисту сімнадцятирічний А. П. Дмитров вирішив придбати газовий пістолет та газовий балончик у спеціалізованій крамниці. Однак продавець відмовив А. П. Дмитрову в укладенні договору, оскільки покупець є неповнолітнім і газова зброя є об'єктом, обмеженим в обороті.

1. Яким, на вашу думку, є правовий режим спеціальних засобів са-мозахисту?
2. Чи має продавець правові підстави відмовляти А. П. Дмитрову в укладанні договору купівлі-продажу?
3. Яка класифікація об'єктів цивільних прав передбачена ЦК України?

### **Завдання 48**

Фермер Ф. П. Погорілий передав за договором зберігання до скла-ду 20 т пшеничного зерна III сорту загальною вартістю 15 000 грн. Зго-дом він також уклав договір зі складом на зберігання 3 т зерна твердих сортів пшениці, які він планував засіяти навесні. Таке зерно коштувало вдвічі більше, ніж пшеничне зерно III сорту. Внаслідок впливу різних суб'єктивних та об'єктивних факторів зерно до весни зіпсувалося та втра-тило придатність до використання за призначенням. За висновком спеці-алізованої комісії та на підставі зроблених аналізів, зерно значно знизи-лося у вартості та придатне тільки на фуражні цілі. Фермер вимагав від керівництва складу повернути зерно в належній кількості та якості.

1. Чим відрізняються речі, визначені родовими ознаками, від речей, визначених індивідуальними ознаками?
2. Чи повинен склад повернути зерно належної якості та кількості?

### **Тема 8. Правочини**

1. Поняття, ознаки та значення правочинів.
2. Види правочинів.
3. Форми правочину та правові наслідки їхнього недотримання.
4. Умови дійсності правочину.
5. Правові наслідки недотримання сторонами вимог закону під час здійснення правочину.
6. Тлумачення змісту правочину.
7. Недійсність правочину.
8. Вчинення правочинів представником.
9. Довіреність.
10. Форма довіреності.
11. Припинення представництва.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 15; 40 – 42].

### **Завдання 49**

Громадянин І. І. Гавор 3 квітня 2004 року видав громадянину П. Р. Зуєву довіреність строком на 3 місяці на продаж одержаного ним у спадщину житлового будинку за 10 тис. грн. У зв'язку із хворобою громадянин П. Р. Зуєв передоручив у червні цього ж року виконання доручення громадянину Р. О. Малишку, про що у листі та електронному SMS-повідомленні сповістив громадянина І. І. Гавора, але відповіді не одержав. Оскільки за обумовлену суму будинок ніхто не купив, громадянин Р. О. Малишко знизив суму до 8 тис. грн, і продав його 30 липня, а гроші поштою переслав громадянину І. І. Гавору. Останній звернувся до суду з позовом до громадянина П. Р. Зуєва про повернення 2 тис. грн і витрат з пересилання грошей, мотивуючи це тим, що пересилати гроші він не просив.

Яке рішення повинен винести суд?

### **Завдання 50**

Семирічний Д. М. Щербанюк отримав у спадщину від далекої родички дачу. У зв'язку з переїздом до іншого міста батьки Д. М. Щербанюка вирішили продати дачу П. С. Філіпову. Звернувшись до адвоката, вони поставили перед ним такі запитання:

1. Чи мають право батьки укласти договір купівлі-продажу дачі?
2. Чи потрібна згода Д. М. Щербанюка на продаж дачі?
3. Чи потрібна згода органу опіки та піклування на укладання такого договору?
4. Чи зміняться ваші відповіді, якщо вік Д. М. Щербанюка буде не сім, а п'ятнадцять років?

### **Завдання 51**

Л. О. Жемакін та С. Ю. Гринац уклали договір купівлі-продажу матеріалів на суму, що перевищує в чотири рази розмір неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб з розстроченням оплати товару на 13 місяців від дня укладення договору. Під час укладання договору між ними виник спір щодо форми договору. С. Ю. Гринац вважає, що цей договір має бути укладений у письмовій формі, оскільки згідно зі ст. 206 ЦК України він не є договором, що повністю виконується сторонами в момент його вчинення. Л. О. Жемакін наполягав на тому, що відповідно до ст. 208 ЦК України письмова форма договору між фізичними особами необхідна

тільки в тому випадку, коли він укладається на суму, що перевищує не менше як у 20 разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб. Він не погоджується з тим, що цей договір не є таким, що повністю виконується сторонами в момент його вчинення, оскільки згідно зі ст. 694 ЦК України з моменту передання товару і до його оплати, товар, проданий у кредит, визнається таким, що перебуває у заставі в продавця для забезпечення виконання покупцем обов'язку щодо оплати товару.

1. У якій формі має бути укладений правочин?
2. Які вимоги щодо укладання правочину передбачено ЦК України?

### **Завдання 52**

ТОВ "Машбуд" (покупець) у квітні 2015 року звернулося з листом до приватного підприємства "Укрпідшипник" (продавця) про поставку протягом трьох місяців рівними партіями 600 шт. підшипників для вироблення автомобілів ціною 154 грн за штуку. У листі також зазначалося, що прийняття товару має відбуватися зі складу продавця, а оплата має здійснюватися протягом чотирьох днів від передавання товару. На таких умовах продавець і передав у день отримання листа 200 шт. підшипників. Під час звернення за наступною партією продавець вимагав плати за товар у розмірі 173 грн за одну штуку у зв'язку з подорожчанням металу та збільшенням тарифів на електроенергію. Покупець відмовився оплачувати товар за новою ціною і звернувся з претензією до продавця з вимогою передати товар за ціною, зазначеною у листі, тобто виконати договір на умовах, прийнятих продавцем. Продавець відмовився задовольнити вимоги покупця, посилаючись на те, що договір не був укладений.

1. Чи був укладений між сторонами договір?
2. Чи обґрунтована у правовому аспекті відмова продавця?
3. Якими нормами мали керуватися учасники цих відносин?

### **Завдання 53**

І. В. Степанов, дізнавшись, що проти колег на підприємстві, де він працював, порушено кримінальну справу і що йому теж може загрозувати притягнення до кримінальної відповідальності, продав автомобіль, який йому належав, своєму другу Г. Ю. Галушко. Г. Ю. Галушко повинен був віддати гроші пізніше жінці І. В. Степанова, оскільки на той час

у нього їх не було та він не планував купувати автомобіль узагалі, а автомобіль було передано тоді ж. Через кілька тижнів І. В. Степанова було засуджено до позбавлення волі з конфіскацією майна, яке йому належить на праві приватної власності. Прокурор, вважаючи, що автомобіль також підлягає конфіскації, звернувся з позовом до суду про визнання правочину купівлі-продажу недійсним, оскільки таким чином І. В. Степанов планував уникнути конфіскації.

1. Яке рішення має прийняти суд?
2. Які правові наслідки фіктивного правочину?

### **Тема 9. Позовна давність у цивільному праві**

1. Поняття строку і терміну, їхнє значення та види.
2. Обчислення строків.
3. Поняття, сутність та значення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
4. Види позовної давності.
5. Обчислення та перебіг позовної давності.
6. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності.
7. Наслідки спливу позовної давності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 8; 10 – 12; 14; 23; 24; 32; 40 – 42].

### **Завдання 54**

Виїжджаючи в лютому 2002 року у тривале зарубіжне відрядження, громадянин Ю. П. Михайлов передав своєму сусідові громадянину В. В. Золотову на зберігання деякі домашні речі: телевізор, холодильник, ліжко, шафу та інше. Відносини сторін при цьому були врегульовані договором зберігання, укладеним на 2 роки. Повернувшись у квітні 2004 року з відрядження, громадянин Ю. П. Михайлов попросив громадянина В. В. Золотова повернути передані йому речі, але почув відмову. Громадянин В. В. Золотов пояснив, що громадянин Ю. П. Михайлов пропустив строк позовної давності на витребування речей, який закінчився, на думку громадянина В. В. Золотова, в лютому 2004 року.

1. Який засіб захисту порушених прав доцільно застосувати?
2. Яке рішення повинен винести суд?

### **Завдання 55**

ТОВ "Будмаш" звернулося із позовом до господарського суду про відшкодування шкоди та стягнення з постачальника неустойки за недопоставку 10 км дроту у першому кварталі 2015 року за договором поставки. Господарський суд відмовив у прийнятті позову у зв'язку з пропуском позовної давності, посилаючись на те, що позов було заявлено у червні 2016 року. ТОВ оскаржило рішення суду, обґрунтовуючи це тим, що воно неодноразово вимагало від постачальника у квітні 2015 і лютому 2016 року добровільної сплати збитків та неустойки, а 10 березня 2016 року відповідач обіцяв до 1 травня їх сплатити. Також, на думку представників товариства, позовна давність за вимогою з відшкодування збитків не сплинула.

1. З якого моменту починається перебіг позовної давності?
2. Чи правомірні доводи позивача?

### **Завдання 56**

Маючи у власності 1/3 частини земельної ділянки, А. М. Матвієнко вирішив її продати. Він попередньо повідомив про це інших співвласників – С. В. Кучеренка та О. О. Цимбалюк 20 січня 2015 року. Не отримавши відповіді останніх, А. М. Матвієнко 28 лютого 2015 року уклав договір купівлі-продажу з І. В. Донець. О. О. Цимбалюк 4 березня подала позов до суду, у якому просила поновити пропущений строк, оскільки пропустила вона його з поважних причин – у зв'язку з перебуванням під вартою.

1. Чи підлягають задоволенню вимоги О. О. Цимбалюк?
2. Які підстави зупинення перебігу позовної давності встановлено ЦК України?

### **Завдання 57**

Ю. В. Тимошенко уклав з бригадою підрядників договір, згідно з яким вони зобов'язані здійснити ремонт у його 4-кімнатній квартирі. Крім того, в договір було включено пункт, згідно з яким позов до підрядників можна заявляти протягом 5 років від часу прийняття замовником роботи у разі порушення ними умов договору.

1. Чи має місце порушення правових норм, що регулюють позовну давність?
2. Чи зміниться рішення, якщо у договорі було передбачено 2-річну позовну давність?

### **Завдання 58**

Перебуваючи у складному матеріальному становищі, С. Ю. Ромашенко 1 січня 2013 року за договором позики отримав від М. О. Мазур 2 000 дол. США без зазначення строку повернення. Через місяць позикодавець М. О. Мазур письмово попросив С. Ю. Ромашенка повернути гроші, однак не отримав відповіді. 15 лютого 2013 року С. Ю. Ромашенко відбув у довгострокове відрядження, а 1 квітня того ж року переказав через платіжну систему половину боргу. Решту С. Ю. Ромашенко обіцяв віддати не пізніше 1 травня. Після повернення із відрядження у грудні 2014 року С. Ю. Ромашенка було включено до складу 95-ї окремої механізованої бригади Збройних сил України та направлено в зону АТО, звідки він повернувся у лютому 2015 року. У серпні 2016 року М. О. Мазур звернувся до суду з позовом про сплату боргу. Суд відмовив у позові, посилаючись на пропуск позовної давності. У відповідь на це М. О. Мазур написав скаргу на рішення суду, у якій зазначив, що позовну давність він не пропустив, а суд припустився помилки.

1. Чи є підстави для задоволення скарги?
2. Які види позовної давності встановлено ЦК України?
3. Чи можна змінити тривалість позовної давності?

### **Завдання 59**

На загальних зборах ТОВ "Філіп Морріс" було прийнято рішення про ліквідацію товариства. Комісія з припинення ТОВ встановила 2-місячний строк від дня публікації оголошення для пред'явлення вимог кредитора. 23 березня 2015 року оголошення було опубліковано в офіційному виданні. 28 травня 2015 року кредитор М. А. Хмельовий направив комісії з припинення ТОВ вимогу про сплату 30 250 грн боргу за договором оренди. Пропуск строку він мотивував довгостроковим відрядженням до Росії. Однак комісія відхилила вимоги М. А. Хмельового, посилаючись на те, що відрядження не може вважатися підставою для зміни строку для пред'явлення вимог.

1. Чи може бути поновлено строк, який пропустив М. А. Хмельовий?
2. Чи зміниться рішення, якщо М. А. Хмельовий пропустив строк у зв'язку із хворобою?

## **Тема 10. Особисті немайнові права фізичної особи**

1. Поняття та види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.



2. Здійснення особистих немайнових прав.
3. Захист особистих немайнових прав.
4. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
5. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 10; 11; 15; 20; 24; 27; 28; 37; 40 – 42].

### **Завдання 60**

Д. С. Яроцькому було відмовлено у відвідуванні дружини, що перебувала на лікуванні у пологовому будинку. Черговий лікар мотивував відмову в доступі до палати нормами правил внутрішнього розпорядку та мотивами забезпечення санітарної гігієни. Харчі та необхідні речі лікар запропонував передавати через медсестру.

1. Чи є правомірною відмова лікаря?
2. Які права має особа під час перебування на стаціонарному лікуванні?

### **Завдання 61**

Діти пацієнтки А. Г. Журби підготували позов проти лікарні про відшкодування моральної шкоди у зв'язку ненаданням інформації про стан здоров'я матері, яка знаходилася у відділенні лікарні у зв'язку із травмою голови, що була отримана в результаті падіння. Лікарі забороняли їм бачити матір та не надали лікарняної картки для консультації у відомого спеціаліста, мотивуючи це правом на таємницю про стан здоров'я. Після того вони раптово у медичній газеті побачили статтю, в якій ішлося про жінку, яка була доставлена у лікарню в той же день та з такими ж симптомами, що і їхня мати.

1. Чи були порушені права пацієнтки А. Г. Журби у цій ситуації?
2. Охарактеризуйте порушені права.
3. Як можуть захистити порушені права вказані особи?

### **Завдання 62**

Громадянка Г. О. Григоренко перебувала у шлюбі 6 місяців з Павлом, після чого за їхнього спільною заявою шлюб було розірвано. Через 8,5 місяців після розлучення вона народила дитину. Коли подружжя звер-

нулися з заявою про реєстрацію дитини, їм відмовили в реєстрації чоловіка як батька дитини та зареєстрували колишнього чоловіка. Вони звернулися зі скаргою до суду.

1. Що є об'єктом цих відносин?
2. Про які правовідносини йдеться у завданні?

### **Завдання 63**

Складіть таблицю, в якій зазначте особисте немайнове право фізичної особи, посилаючись на ЦК України та вкажіть кримінальну відповідальність за Кримінальним кодексом України, що передбачена у разі порушення відповідної норми.

### **Завдання 64**

Директор підприємства В. М. Семко звернувся до суду із позовом до Ф. А. Примаченка про спростування недостовірної інформації. У позові йшлося про те, що відповідач розповсюджував неправдиві відомості, які ганьблять честь та гідність позивача, беручи участь у судовому засіданні як представник підприємства "Зоря". Зокрема, Ф. А. Примаченко, відповідаючи на питання прокурора про визнання недійсною приватизацію підприємства "Зоря", зазначив, що В. М. Семко під час здійснення приватизації придбав 70 % паїв підприємства і таким чином здійснив злочин, передбачений Кримінальним кодексом (зловживання службовим становищем). Позивач просив визнати ці відомості такими, що не відповідають дійсності та компенсувати йому моральну шкоду в розмірі 60 000 грн.

1. Яку інформацію слід вважати недостовірною?
2. Хто має право на спростування недостовірної інформації?
3. Яке рішення має прийняти суд?

### **Завдання 65**

Після закінчення строкової служби в лавах Збройних сил України громадянин К. О. Шоптенко пред'явив позов до Збройних сил про відшкодування йому завданої моральної шкоди. На його думку, він був тривалий час позбавлений таких особистих немайнових прав, як: право на вільний вибір місця проживання, право на свободу пересування, право на недоторканість житла, право на вільний вибір роду занять.

1. Дайте характеристику особистих немайнових відносин у цьому завданні.
2. Чи підлягає позов К. О. Шоптенка задоволенню?

## **Тема 11. Загальні положення про речове право. Право власності**

1. Загальні положення про речове право. Поняття та ознаки речового права.
2. Поняття захисту речових прав, форми та способи захисту.
3. Поняття права власності та його зміст.
4. Право власності українського народу.
5. Підстави набуття права власності.
6. Момент виникнення права власності у набувача.
7. Порядок та межі здійснення права власності.
8. Право власності на землю (земельну ділянку).
9. Право власності на житло.
10. Припинення права власності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

### **Завдання 66**

В. Д. Коган звернулася до відділу поліції м. Харків зі скаргою на кафе "Троянда", яке розташоване в тому ж самому будинку, де й квартира, що належить їй на праві приватної власності. Вона зазначає, що кафе порушує спокій мешканців будинку, оскільки гучна музика лунає майже всю ніч та після закриття кафе люди в нетверезому стані з'ясовують стосунки біля їхніх вікон. Представники поліції попередили кафе "Троянда", що в разі продовження порушення прав мешканців йому буде заборонено здійснювати свою діяльність. Директор кафе "Троянда" вважає, що поліція та мешканці своїми постійними скаргами заважають кафе працювати, тому саме права кафе є порушеними. Також він зазначив, що кафе може на свій розсуд використовувати власне майно для здійснення підприємницької діяльності.

1. Чиї права порушуються у цій ситуації?
2. Чи змінилося б рішення у разі, якщо В. Д. Коган проживала б у квартирі, що перебуває у комунальній власності за договором найму житла?

### **Завдання 67**

Н. П. Трунова за письмовою угодою подарувала своєму онуку Дмитру автомобіль "Таврія". Оскільки він ще не досягнув повноліття, автомо-

біль зберігався в її гаражі й інколи використовувався її синами. Старший син Н. П. Трунової, Семен, потрапив в аварію на цьому автомобілі і загинув, а автомобіль був сильно пошкоджений. Після аварії пошкоджений автомобіль зберігався на штрафмайданчику органів державтоінспекції (далі – ДАІ). За цей час з нього була демонтована коробка передач та масляний фільтр. Дмитро, як власник автомобіля, звернувся до спадкоємців Семена з вимогою відновити автомобіль або купити новий. Дружина загиблого відмовилася від цього, вказавши, що якщо автомобіль не був переданий, то домовленість між Дмитром і Семеном недійсна. Крім цього, вона вказала, що, наскільки їй відомо, для передачі права власності на автомобіль існує спеціальний порядок. ДАІ також висунула вимогу до спадкоємців Семена про відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням пошкодженого автомобіля на штрафмайданчику. У свою чергу, Дмитро пред'явив позов до органів ДАІ про повернення зниклих запчастин автомобіля.

1. Проаналізуйте цю ситуацію і дайте відповідь, коли і за яких підстав виникає та припиняється право власності?
2. Хто несе відповідальність за загублені речі?
3. Як необхідно вирішити спір?

### **Завдання 68**

М. Л. Максимчук у березні 2014 року залишив на утриманні разом зі своєю худобою бездоглядну корову, що зайшла до його садиби. Наступного ж дня він повідомив сільського голову про знахідку. Заходи з розшуку власника тварини виявилися марними, і М. Л. Максимчук продовжував відкрито утримувати в себе корову. У квітні 2015 року до М. Л. Максимчука звернувся А. В. Семешко і заявив, що знайдена корова є його власністю. Численні свідки підтвердили цей факт. М. Л. Максимчук відмовився передати корову А. В. Семешко, вказавши, що він отримав на неї право власності за набувальною давністю. Справу було передано на розгляд суду.

1. На яке питання теми розраховане це завдання?
2. Які підстави набуття права власності ви знаєте?
3. Хто є власником тварини за умовою завдання?

### **Завдання 69**

Громадянин К. В. Калітій належав на праві власності будинок у м. Біла Церква, який мав намір купити її знайомий Я. Л. Явір. 4 жовтня

К. В. Калітіна та Я. Л. Явір підписали договір купівлі-продажу та засвідчили його у нотаріуса. Я. Л. Явір передав за нього 25 000 грн, а решту грошей пообіцяв передати в день переїзду, 19 жовтня.

7 жовтня в районі розташування будинку сталася пожежа і він повністю згорів. Я. Л. Явір звернувся з позовом до К. В. Калітіної про повернення сплачених 25 000 грн. Остання пред'явила зустрічний позов до Я. Л. Явора про стягнення 10 000 грн, вважаючи, що він став власником будинку.

1. Як визначити момент набуття власності у набувача?
2. Які особливості права власності на житловий будинок?

### **Завдання 70**

Громадянин А. М. Кононенко, маючи намір використовувати власне житло для здійснення підприємницької діяльності, звернувся до власників квартир у під'їзді будинку, в якому він проживав. Не отримавши позитивної відповіді, він направив до суду позов про усунення перешкод у користуванні квартирою, яка належить йому на праві власності. Він зазначив, що планує здійснити перепланування власної квартири під магазин і вже отримав на це дозвіл органів санітарно-епідеміологічної служби та пожежного нагляду, однак дозволу управління з питань містобудування та архітектури він не може отримати без погодження цього питання з власниками суміжних квартир.

Рішенням суду позов А. М. Кононенка було задоволено. На думку судді, сусіди незаконно відмовили у наданні згоди на перепланування квартири А. М. Кононенка і тим самим порушили право власника на вільне користування й розпорядження своїм майном. Більше того, їхня відмова не була мотивована, а саме перепланування не загрожує цілісності житлового будинку і відповідає державним будівельним нормам.

Сусіди оскаржили рішення суду і зазначили, що вони не повинні аргументувати свою незгоду щодо перепланування.

1. Чи є законним рішення суду?
2. Чи має місце порушення права власника на вільне користування і розпорядження майном?

### **Завдання 71**

А. О. Ващук за письмовим договором купівлі-продажу продала свій житловий будинок Н. М. Коробці за 150 мінімальних заробітних плат. Поряд з будинком знаходилися гараж та сарай, однак у договорі вони окре-

мо не згадувалися та їхню передачу фактично здійснено не було. Через рік А. О. Ващук звернулася до суду з позовом до Н. М. Коробки про стягнення додатково вартості гаражу та сараю у розмірі 30 заробітних плат.

1. Чи є правомірними вимоги А. О. Ващук?
2. Чи підлягає позов задоволенню?

## **Тема 12. Право приватної власності юридичних осіб. Захист права власності**

1. Право власності кооперативів.
2. Право власності господарських товариств.
3. Право власності господарських об'єднань.
4. Право власності суспільних об'єднань.
5. Право державної, комунальної власності.
6. Поняття і основні положення захисту права власності.
7. Цивільно-правові способи захисту права власності.
8. Позов про визнання права власності.
9. Самозахист права власності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 8; 10 – 12; 14; 15; 27; 28; 40 – 42].

### **Завдання 72**

Відділення Фонду державного майна провело аукціон з продажу об'єктів незавершеного будівництва. За результатами аукціону воно уклало договір купівлі-продажу з ТОВ "Скеля", яке згодом вирішило продати його АТ "Жилбуд". Під час укладання договору купівлі-продажу виявилось, що ТОВ не має повноважень щодо відчуження об'єкта незавершеного будівництва як об'єкта нерухомості. АТ звернулося до суду з позовом про оскарження дій органу державної реєстрації прав, оскільки вважало, що порушуються його права (воно не може взяти кредит у банку під заставу об'єкта незавершеного будівництва у зв'язку з відсутністю документів, а також йому відмовлено у відведенні земельної ділянки). Суд задовольнив позовні вимоги АТ.

1. Чи правильне рішення суду?
2. Які особливості набуття об'єктів незавершеного будівництва встановлено цивільним законодавством?

### **Завдання 73**

ТОВ "Агрохім" придбало за договором купівлі-продажу у приватного підприємства "Хімік" партію товару. В договорі сторони передбачили, що покупець повинен забрати товар 1 червня, однак покупець приїхав за ним лише 3 червня і виявив відсутність товару. Як з'ясувалося, під час грози 2 червня у склад влучила блискавка, на складі сталася пожежа, внаслідок чого весь товар було знищено. ТОВ "Агрохім" звернулося із позовом до підприємства "Хімік" про надання йому тієї ж кількості та якості товару і відшкодування збитків.

1. Хто несе ризик випадкового знищення товару в цьому випадку?
2. Що є підставою виникнення права власності у ТОВ "Агрохім"?
3. На кого було б покладено ризик випадкового знищення товару, якщо б його було розміщено покупцем на іншому складі?

### **Завдання 74**

Перед виїздом у довгострокове відрядження С. О. Стеценко передав на зберігання сусідові Б. М. Шоптенко деякі речі та комп'ютер. Б. М. Шоптенко, скориставшись відсутністю С. О. Стеценко, подарував комп'ютер П. З. Шияну. Повернувшись із відрядження, С. О. Стеценко подав позов на П. З. Шияна про повернення комп'ютера. Під час судового засідання з'ясувалося, що П. З. Шиян не знав та не міг знати про те, що комп'ютер не належить Б. М. Шоптенко. Судом було встановлено, що П. З. Шиян є дійсно добросовісним набувачем і тому позов було залишено без задоволення. Адвокат С. О. Стеценка вважає, що він повинен подати позов про відшкодування збитків до Б. М. Шоптенка.

1. Як слід вирішити справу?
2. Яким би було рішення суду, якщо б Б. М. Шоптенко самовільно взяв у користування комп'ютер, а потім подарував би його П. З. Шияну?
3. Чи змінилося б рішення суду, якщо б Б. М. Шоптенко не подарував комп'ютер, а віддав його в рахунок боргу?

### **Завдання 75**

Визначте, який спосіб захисту права власності слід використати у зазначених ситуаціях та обґрунтуйте свою відповідь:

1. Гілки сухого та старого дерева, що належить сусідові В. В. Дмитренко, нависали над дахом будинку Н. М. Попова.
2. Н. К. Березін сплатив податок за земельну ділянку, яка перебувала у спільній сумісній власності співвласників житлового будинку.

Не дивлячись на те, що будинок розташований на цій ділянці, співвласники житлового будинку не погодилися повернути оплачені ним кошти.

3. С. І. Жувак розклав бетонні плити біля гаража сусіда, чим суттєво ускладнив виїзд і в'їзд автомобіля.

4. Г. П. Симоненко планувала провести водопровід через сусідню земельну ділянку, однак власник ділянки не погоджувався на це.

### **Завдання 76**

У громадянки Н. П. Жукової було викрадено козу. Через деякий час з'ясувалося, що коза знаходиться у І. В. Хоменко, що проживає в сусідньому селі. Н. П. Жукова подала позов до суду про витребування кози. Під час розгляду справи було встановлено, що І. В. Хоменко придбала її у невідомого чоловіка, однак через деякий час коза захворіла й І. В. Хоменко змушена була її забити. Додавши до суми, що була одержана від реалізації м'яса, ще 200 грн, І. В. Хоменко купила іншу козу.

1. Які умови пред'явлення ввідикаційного позову встановлено цивільним законодавством України?

2. Як слід вирішити справу?

### **Завдання 77**

Судовим рішенням було задоволено позов Н. Г. Гавриленко про витребування корови у З. Ф. Стеценка, який купив корову в особи, яка не мала права на її відчуження. Н. Г. Гавриленко також просить стягнути зі З. Ф. Стеценка всі доходи, які він отримав з того часу, коли останньому вручили повістку до суду. У свою чергу, З. Ф. Стеценко наполягав на тому, що Н. Г. Гавриленко зобов'язаний відшкодувати йому вартість кормів та інших витрат, які він поніс за час утримання в себе корови.

1. Як повинна бути вирішена справа?

2. Який порядок розрахунків під час витребування майна?

## **Змістовий модуль 2. Особлива частина**

### **Тема 13. Зобов'язальне право**

1. Поняття зобов'язального права і його місце в системі галузі цивільного права.

2. Зобов'язальне правовідношення (зобов'язання).



3. Сторони зобов'язань.
4. Виконання зобов'язання.
5. Способи забезпечення належного виконання зобов'язань.
6. Поняття і підстави припинення зобов'язань.
7. Цивільно-правова відповідальність: поняття, умови, види.
8. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 8; 10; 11; 14; 15; 22; 32; 40 – 42].

### **Завдання 78**

У червні 2014 року І. І. Степанов уклав депозитний договір з банком на суму 10 000 грн строком на шість місяців. У жовтні 2014 року виникла необхідність отримати вкладені гроші й І. І. Степанов звернувся до банку з вимогою достроково розірвати договір. Однак вклад і відсотки він отримав лише у листопаді 2014 року, тому звернувся до суду з позовом про стягнення з банку 15 000 грн на відшкодування моральної шкоди. На його думку, мало місце несвоєчасне повернення вкладу і порушення Закону України "Про захист прав споживачів".

1. Чи є підстави для задоволення вимог І. І. Степанова?
2. Які підстави виникнення зобов'язань вам відомі?

### **Завдання 79**

ТОВ "Харківбуд" на підставі укладеного договору підряду з комунальним підприємством "Жилкомсервіс" здійснювало заміну покрівлі будинків в одному з районів міста. Під час виконання зварювальних робіт, одним з робітників ТОВ "Харківбуд" О. В. Серовим було порушено правила виконання таких робіт і металева конструкція впала на землю, пошкодивши автомобіль П. С. Кириленка. Вартість ремонту автомобіля П. С. Кириленка склала 19 600 грн. П. С. Кириленко звернувся до О. В. Серова з вимогою про відшкодування шкоди у розмірі витрат на ремонт, вважаючи, що саме він є винуватим у заподіянні шкоди. О. В. Серов звернувся до юриста з проханням роз'яснити йому такі питання:

1. Чи повинен він відшкодувати шкоду, заподіяну П. С. Кириленку, і в якому розмірі?
2. Чи є він суб'єктом зобов'язальних відносин з відшкодування заподіяної П. С. Кириленку шкоди?
3. Яка структура зобов'язання?

### **Завдання 80**

ТОВ "Техноком" та АТ "Агротек" уклали договір купівлі-продажу. Після укладення договору ТОВ "Техноком" (покупець) сплатило на рахунок продавця вартість товару у розмірі 300 000 грн. Оскільки в договорі не був встановлений строк виконання зобов'язання що до передачі товару, ТОВ "Техноком" направило вимогу АТ "Агротек" про виконання обов'язку з передачі товару у шестиденний строк, що підтверджується листом № 12 від 12 березня та описом до листа від 12 березня. Не отримавши виконання ТОВ "Техноком" відмовилося від договору і 12 квітня звернулося з позовом до АТ "Агротек" про стягнення 300 000 грн. Під час судового засідання АТ "Агротек" заперечувало проти позову, оскільки не отримувало листа від 12 березня № 12 від ТОВ "Техноком". При цьому АТ "Агротек" надало відповідь на запит з пошти, що цінний лист від 12 березня від ТОВ "Техноком", адресований АТ "Агротек", представниками АТ не отриманий.

1. Як визначається строк виконання зобов'язання?
2. Вирішіть спір, проаналізувавши доводи сторін.

### **Тема 14. Загальні положення про договір. Підстави зміни та розірвання договору**

1. Цивільно-правовий договір та його види.
2. Поняття, значення та види договорів.
3. Функції договору.
4. Зміст цивільно-правового договору та класифікація його умов.
5. Порядок укладення договорів.
6. Особливості окремих видів договорів (біржові договори).
7. Підстави для зміни або розірвання договору.
8. Форма договору і правові наслідки її недотримання.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 40 – 42].

### **Завдання 81**

Л. М. Юхименко придбала у крамниці черевики. Уважно роздивившись товар удома, вона дійшла висновку, що придбана модель черевиків не підходить за кольором до її сукні. На десятий день після придбання товару Л. М. Юхименко звернулася до крамниці з вимогою обміняти

черевики на такі ж самі, але іншого кольору. Адміністрація крамниці відповіла на це, що заміна неможлива, оскільки за Правилами роздрібної торгівлі взуттям, які прийняті Управлінням споживчого ринку міськвиконкому м. Донецька, де й відбувалися події, строк обміну товарів сезонного асортименту встановлюється на один тиждень. Адміністрація вважає, що норма зазначених правил є спеціальною щодо ст. 707 ЦК України, тому має бути застосована саме вона. Л. М. Юхименко звернулася до адвоката.

Дайте пояснення щодо справи.

### **Тема 15. Виконання, припинення зобов'язань та способи забезпечення їхнього виконання**

1. Поняття виконання зобов'язань.
2. Принципи належного виконання зобов'язань.
3. Способи виконання.
4. Місце виконання.
5. Термін та час виконання.
6. Характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань.
7. Окремі способи забезпечення виконання зобов'язань.
8. Поняття та способи припинення зобов'язань.
9. Окремі способи припинення зобов'язань.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 22; 27; 28; 40 – 42].

#### **Завдання 82**

У жовтні 2014 року О. Л. Жувак продав С. С. Донику автомобіль марки "Таврія" з відстроченням частини платежу. У договорі купівлі-продажу було зазначено, що покупець зобов'язується через місяць сплатити борг продавцю в сумі 11 000 грн. Під час виконання зобов'язання продавець відмовився приймати гроші, тому що, на його думку, через нестабільну економічну ситуацію у країні та різке падіння національної грошової одиниці покупець повинен сплатити борг в іноземній валюті, а саме в доларах. Покупець вважав, що він правий, оскільки в Україні єдиним законним платіжним засобом є гривня. Не дійшовши згоди, сторони звернулися до суду.

1. Яке рішення повинен прийняти суд? Зробіть аргументований висновок по справі.

### **Завдання 83**

А. М. Явір та В. А. Поліщук домовилися про купівлю-продаж житлового будинку в м. Дебальцеве. В. А. Поліщук (покупець) передав А. М. Явору завдаток у розмірі 4 000 грн, отримавши про це відповідну розписку. Однак пізніше він відмовився від укладення договору купівлі-продажу, аргументуючи це тим, що всі речі, які він планував продати для виплати за будинок, були втрачені під час повені, що була в його селі. Інших коштів для купівлі будинку В. А. Поліщук не мав.

В. А. Поліщук, вважаючи виконання договору неможливим, став вимагати від А. М. Явора повернення сплачених 4 000 грн. Коли А. М. Явір відмовився повертати йому гроші, той звернувся до юриста за консультацією.

1. Чи підлягають вимоги В. А. Поліщука задоволенню?
2. Чи зміниться рішення, якщо у розписці не буде слова "завдаток"?
3. Як завдаток захищає порушені права сторін за договором?

### **Завдання 84**

За договором купівлі-продажу ТОВ "Пкшоп" зобов'язалося доставити ноутбуки ТОВ "Стайл" до 11.09.2015 р. у договорі було закріплено, що виконання зобов'язання забезпечено неустойкою у розмірі 15 000 грн.

21.09.2015 р. ТОВ "Пкшоп" доставило ноутбуки, однак ТОВ "Стайл" відмовилося від їхнього прийняття і звернулося до господарського суду з позовом про повернення вартості ноутбуків – 35 000 грн, сплату штрафу – 15 000 грн та відшкодування упущеної вигоди, яку воно не отримало, оскільки було порушено умови договору.

ТОВ "Стайл" заперечувало проти позову, вважаючи, що, по-перше, ноутбуки все-таки були доставлені, тому у разі виконання зобов'язання боржником кредитор не має права відмовитися від його прийняття; по-друге, закон не передбачає одночасного відшкодування упущеної вигоди та стягнення неустойки у разі порушення договору; по-третє, у разі несвоєчасного виконання зобов'язання неустойка стягується у вигляді пені, а не штрафу, за кожен день прострочення у розмірі, встановленому договором, а якщо сторони у договорі розмір пені не визначили, то вона не підлягає стягненню.

1. Чи має право покупець відмовитися від договору і вимагати стягнення неустойки?
2. Чи можливе одночасне стягнення неустойки у вигляді пені та штрафу за одне й те саме порушення договору (прострочення договору)?
3. Чи є правомірним одночасне стягнення неустойки та відшкодування упущеної вигоди за одне й те ж порушення договору (прострочення)?

### **Завдання 85**

13 січня 2015 року банк "Приватбанк" (кредитор) та ТОВ "Фреймворк" уклали кредитний договір про надання кредиту зі строком погашення до 1 березня 2015 року. Наступного дня на забезпечення виконання зобов'язання позичальника банк "Приватбанк" та АТ "Ексім" уклали договір застави, згідно з яким АТ "Ексім" передало в заставу 4 металообробні станки. Станом на 1 березня 2015 року ТОВ "Фреймворк" не розрахувалося з банком, заборгувавши 346 000,00 грн.

10 жовтня 2015 року банк "Приватбанк" звернувся до суду з позовом до АТ "Ексім" про звернення стягнення на заставлене майно, однак позов задоволено не було. В рішенні суду зазначалося, що у задоволенні позову було відмовлено у зв'язку з тим, що згідно зі ст. 559 ЦК України порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців з дня настання строку виконання зобов'язання не пред'явить позов до поручителя, а позивач подав позов занадто пізно.

1. Чи правильне рішення прийняв суд?
2. Хто може бути заставодавцем?
3. Чи є різниця між правовим положенням поручителя та майнового поручителя?

### **Завдання 86**

30 січня 2013 року І. В. Романов придбав у фірмовому магазині "Рокс" пральну машину "LG", гарантійний строк на яку був встановлений виготовлювачем у 3 роки. Через 2 роки в роботі машини виявився недолік: вона почала псувати білизну та шумно прати під час майже кожного прання. За викликом І. В. Романова машину ремонтували працівники гарантійної майстерні двічі – 17 березня та 5 листопада 2015 року, але вказаний недолік не був усунений. 10 лютого 2017 року І. В. Романов знову звернувся в гарантійну майстерню з проханням усунути недолік,

де його попередили, що він повинен оплатити роботу, оскільки гарантійний строк сплинув.

1. Чи правомірна заява гарантійної майстерні?
2. Які особливості гарантії встановлено цивільним законодавством України?

## **Тема 16. Недоговірні зобов'язання**

1. Поняття та система деліктних зобов'язань.
2. Загальні положення та відшкодуванні шкоди.
3. Види шкоди.
4. Поняття, порядок та обсяг відшкодування моральної шкоди.
5. Відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування або їхніми посадовими особами.
6. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.
7. Відповідальність за шкоду, заподіяну життю або здоров'ю.
8. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття, і недієздатними особами.
9. Відшкодування шкоди, заподіяної неякісними товарами, послугами, роботами.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [14; 40 – 42].

### **Завдання 87**

Водій автобази П. В. Водонаєв порушив правила дорожнього руху, що призвело до зіткнення з машиною Д. Ю. Зоріна. Оскільки аварія сталася з вини П. В. Водонаєва, то він погодився добровільно відремонтувати пошкоджений автомобіль Д. Ю. Зоріна в гаражі автобази. Для цього він домовився з працівниками автобази, Г. О. Павловим і М. А. Василенком, що вони відремонтують машину Д. Ю. Зоріна. Однак, коли ремонт було закінчено, П. В. Водонаєв відмовився сплатити обумовлену суму, посилаючись на те, що за шкоду повинна відповідати автобаза, як власник джерела підвищеної небезпеки. Г. О. Павлов і М. А. Василенко пред'явили в суд позов до П. В. Водонаєва про стягнення з нього вартості

ремонтних робіт, посилаючись на те, що всі роботи виконувалися ними в неробочий час і з використанням власних матеріалів.

1. Які підстави виникнення зобов'язання в наведеній ситуації?
2. Яке рішення повинен прийняти суд?

### **Завдання 88**

А. П. Зайцев, перебуваючи у нетверезому стані, розбив у кафе, що належало ТОВ "Буаля", дзеркало вартістю 1 500 грн. Адміністратор вимагав сплатити вартість дзеркала йому та його приятелям, однак вони відмовилися. У той час до кафе зайшов дружинник Г. О. Голенко і став наполягати на тому, щоб вони сплатили вартість дзеркала та додержувалися порядку. У відповідь на це А. П. Зайцев з приятелями побили дружинника, завдавши йому тяжкі тілесні ушкодження. Через це Г. О. Голенко потрапив до лікарні, втратив працездатність та позбавився заробітку за місцем роботи. А. П. Зайцева було притягнуто до кримінальної відповідальності. Під час досудового розслідування Г. О. Голенко пред'явив позов до А. П. Зайцева про відшкодування шкоди в розмірі вартості пошкоджених речей та неотриманого за час лікування заробітку. Слідчий визнав, що Г. О. Голенко одержав пошкодження здоров'я під час виконання своїх обов'язків як дружинник і, керуючись ст. 1162 ЦК України, притягнув ТОВ "Буаля" як цивільного відповідача.

1. Який суб'єктний склад та зміст зобов'язань, які виникли?
2. Хто має відшкодувати шкоду, що завдана здоров'ю Г. О. Голенко?
3. Хто має відповідати за шкоду, завдану майну кафе ТОВ "Буаля"?

### **Завдання 89**

У результаті дорожньо-транспортної пригоди, що сталася 8 березня у результаті порушення водієм правил дорожнього руху, загинув хлопець. Батьки загиблого подали позов до водія про стягнення суми компенсації моральної шкоди в розмірі 150 000 грн, посилаючись на неправну втрату, а також те, що тепер кожного разу 8 березня буде пов'язано для них із тяжкими болісними згадками.

1. Які підстави компенсації моральної шкоди?
2. Який порядок компенсації моральної шкоди?
3. Як слід вирішити справу?

## **Тема 17. Поняття захисту цивільних прав. Способи захисту цивільних прав**

1. Поняття та зміст права на захист.
2. Самозахист цивільних прав.
3. Поняття заходів оперативної дії.
4. Способи захисту цивільних прав.
5. Нематеріальні блага та їхній захист.
6. Ознаки немайнових прав та їхній захист.
7. Компенсація моральної шкоди.
8. Захист честі, гідності та ділової репутації.
9. Поняття та види цивільно-правової відповідальності.
10. Зобов'язання, що виключають відповідальність боржника.
11. Прострочення виконання.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 12; 14; 31; 37; 40 – 42].

### **Завдання 90**

А. А. Осипова уклала договір купівлі-продажу своєї двокімнатної квартири у центрі м. Дергачі. Через декілька днів прокурор звернувся з позовом до районного суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним. Виявилось, що в А. А. Осипової було троє неповнолітніх дітей, яких вона під час приватизації не вказувала у відповідних документах як таких, що проживають з нею, а зазначила, що вони мешкають з батьком в м. Чугуїв. Після того, як А. А. Осипова після проведеної приватизації стала єдиним власником квартири, вона продала її С. І. Кулішу.

1. Чи має місце порушення прав (інтересів) дітей А. А. Осипової порушеними?
2. Чи має право прокуратура здійснювати захист дітей?
3. Які способи захисту прокуратура може застосовувати в цій ситуації?

### **Завдання 91**

А. А. Кравченко та Р. А. Пімкова отримали від свого батька у спадщину право власності на однокімнатну квартиру. Оскільки в них не було іншого власного житла, вони вирішили заселитися в успадковану кварти-



ру. У результаті цього в однокімнатній квартирі почали проживати Р. А. Пімкова з чоловіком та А. А. Кравченко. У зв'язку з тим, що Р. А. Пімкова з чоловіком приятелювали, сварилися та приводили у квартиру сторонніх людей, А. А. Кравченку проживати з ними було вкрай важко. Після чергової сварки подружжя в стані алкогольного сп'яніння А. А. Кравченко змушений був знову переїхати до гуртожитку і звернутися до суду. В позовній заяві він вимагав зобов'язати Р. А. Пімкову виплатити йому грошову компенсацію за частку у праві спільної часткової власності на квартиру, а також відшкодувати йому оплату оренди кімнати у гуртожитку. У суді Р. А. Пімкова заявила, що в неї немає грошей і вона не може задовольнити позовні вимоги А. А. Кравченка. Тоді він запропонував продати квартиру, а гроші поділити навпіл, на що Р. А. Пімкова теж не погодилася, оскільки на гроші, отримані від продажу квартири, вона не зможе придбати придатне для проживання житло.

1. Чи можна вважати права (інтереси) А. А. Кравченка порушеними?
2. Чи правильно А. А. Кравченко обрав способи захисту своїх прав?
3. Чим порушення прав відрізняється від їхнього невизнання чи оспорювання?

### **Завдання 92**

М. Г. Грищенко у своєму гаражі, розташованому на земельній ділянці, яка йому належала на праві власності, відкрив пункт зі збирання макулатури та пляшок. У зв'язку із необхідністю розширити приміщення він вирішив перебудувати гараж. Коли він почав перебудову без відповідних дозволів, до органів місцевого самоврядування почали надходити скарги від сусідів М. Г. Грищенка, в яких зазначалося, що діяльність М. Г. Грищенка спричиняє їм незручності, оскільки до пункту постійно йдуть люди без постійного місця проживання, біля гаража завжди брудно та шумно. Не отримавши відповіді на свої скарги, сусіди перед гаражем М. Г. Грищенка вирили велику яму, чим позбавили його можливості користуватися цим приміщенням і продовжувати здійснювати підприємницьку діяльність. М. Г. Грищенко звернувся до суду для захисту свого майнового права.

1. Чи правомірні дії М. Г. Грищенка?
2. Які форми захисту використали сусіди М. Г. Грищенка?
3. Які приклади самозахисту, який би відповідав законодавчим вимогам, ви знаєте?

### **Завдання 93**

М. П. Петраш уклав договір купівлі-продажу ноутбука із ТОВ "Умка" у простій письмовій формі із розстроченням оплати на один рік. Через два місяці він продав ноутбук К. Л. Шульзі та звільнився із роботи. ТОВ звернулося до нотаріуса з проханням вчинити виконавчий напис на договорі купівлі-продажу у кредит з метою стягнення заборгованості з М. П. Петраша у безспірному порядку. У зв'язку з тим, що нотаріус відмовився у вчиненні виконавчого напису, ТОВ звернулося до суду за захистом свого права.

1. Чи правомірно вчинив нотаріус?
2. Які умови та порядок вчинення виконавчих написів нотаріусами за законодавством України?
3. Які способи захисту порушених прав можуть бути використані ТОВ "Умка"?

### **Завдання 94**

Видавництво "Право" звернулося з позовом до ТОВ "Юрінком" про стягнення компенсації у сумі 10 000 мінімальних розмірів заробітної плати на підставі пункту ч. 2 ст. 52 Закону України "Про авторське право і суміжні права". Позивач вважає, що він є володільцем виключних прав на видання і поширення чотирьох наукових статей, які відповідач включив до свого збірника. Отже, публікація спричинила шкоду майновим інтересам видавництва. У ході судового розгляду з'ясувалося, що між сторонами спору був укладений договір, за яким видавництво передало ТОВ диск зі статтями для їхнього видання і наступного продажу тиражу. За це видавництво мало право отримати половину вартості реалізованої ТОВ продукції, але зобов'язання щодо перерахування позивачеві зазначених коштів відповідач не виконав.

1. Чи підлягають задоволенню вимоги позивача?
2. Які способи захисту порушених прав можуть бути застосовані в цьому випадку?
3. Які дії вважаються порушенням виключних авторських прав?

### **Завдання 95**

В. Ю. Кольцова та фізична особа-підприємець А. Д. Барабаш уклали договір побутового підяду на ремонт пральної машини. У договорі сторони передбачили строк, протягом якого буде здійснено ремонт

в один місяць. Також за згодою сторін у договорі вони передбачили, що всі спори між контрагентами мають вирішуватися лише шляхом переговорів без звернення до суду. Після того, як пройшло чотири місяці з моменту укладення договору, а пральна машина не була відремонтована, В. Ю. Кольцова звернулася з позовом до суду.

1. Чи втратила В. Ю. Кольцова право на судовий захист?
2. Які способи захисту порушеного права можуть бути використані В. Ю. Кольцовою?
3. Чи змінилося б рішення, якщо б сторони передбачили у договорі пункт: "Сторона договору, яка вважає, що її права було порушено, отримує право на судовий захист виключно тоді, коли сторони не вирішили спір у претензійному порядку"?

### **Завдання 96**

Директор фірми "Мультилок Інтернейшнл", що займається просуванням на ринок пристроїв захисту від викрадення авто ізраїльського виробництва, І. В. Гуцевич опублікував у рекламних газетах оголошення, в яких повідомлялося, що "тільки справжні" механічні блокатори коробки передач фірми "Мультилок Інтернейшнл" – єдиний пристрій, який здатний повністю забезпечити безпеку автомобіля. Крім того, в рекламі пристроїв захисту вони порівнювали блокатори коробки передач фірми "Мультилок Інтернейшнл" із блокатором свого основного конкурента ТОВ "Алігатор", стверджуючи, що якість їхньої продукції набагато краща за меншої вартості. Після запуску реклами обсяг продажу ТОВ "Алігатор" значно впав, покупці відмовилися придбавати його продукцію. У зв'язку з цим ТОВ "Алігатор" понесло значні збитки.

1. Які основні засади здійснення суб'єктивних цивільних прав закріплено цивільним законодавством?
2. Чи можна вважати права (інтереси) ТОВ "Алігатор" порушеними?
3. За допомогою яких способів захисту права ТОВ "Алігатор" можуть бути захищені?

### **Тема 18. Спадкове право**

1. Поняття спадку та спадкового права.
2. Загальні положення про спадкування.
3. Спадкоємство згідно із законом: підстави, черговість та порядок.

4. Право на спадкоємство.
5. Суб'єкти спадкових правовідносин.
6. Заповіт, його форма та зміст.
7. Порядок оформлення спадку.
8. Прийняття спадщини.
9. Правила розподілу спадщини між спадкоємцями.
10. Спадковий договір: поняття та його основні елементи.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [24; 31; 40 – 42].

### **Завдання 97**

Після смерті Ю. М. Кучера до нотаріальної контори з заявами про оформлення спадкових прав звернулися: дружина померлого, діти (Марія та Іван), батьки, сестра-пенсіонерка, яка мала інвалідність II групи і яка проживала разом зі спадкодавцем. Крім них з такою ж заявою звернулася О. Ю. Кучер, дочка спадкодавця від першого (розірваного) шлюбу. У минулому О. Ю. Кучер за згодою Ю. М. Кучера удочерив П. М. Зубрицький, другий чоловік її матері.

1. Хто з названих осіб має право на спадкування?
2. Які черги спадкування встановлено ЦК України?

### **Завдання 98**

Д. В. Семенко звернувся з позовом до суду про визнання за ним права власності на грошовий вклад у "Альфабанку", який залишився після смерті А. М. Рибак. Позивач вказав, що його сусід А. М. Рибак, якого Д. В. Семенко доглядав протягом тривалої хвороби, на подяку зробив у банку відповідне розпорядження на випадок своєї смерті про видачу вкладу останньому. Проте видати грошовий вклад банк відмовився, тому що діти А. М. Рибак поставили вимогу про передавання їм усього майна, яке належало їхньому батькові, у тому числі і вказаного вкладу, вважаючи, що вони повинні за законом спадкувати в першу чергу. Представник "Альфабанку" підтвердив, що розпорядження А. М. Рибак було зроблено правом на вклад на ім'я Д. В. Семенко. Сам А. М. Рибак виконати напис на картці банківського вкладу через свою хворобу не зміг. На його прохання це зробив співробітник банку.

Яке рішення повинен винести суд?

### **Завдання 99**

Під час складання заповіту П. Р. Короленко зазначив, що його син отримає право на спадкування, якщо буде проживати у м. Київ, а донька – якщо закінчить економічний університет. Коли П. Р. Короленко помер, на той час донька навчалася на четвертому курсі економічного університету, а син проживав у м. Харків. Син спадкоємця звернувся до нотаріуса з наміром оскаржити дійсність заповіту щодо міста його проживання, оскільки йому не було відомо про наявність такої умови в заповіті. Донька вважає, що вона має право на отримання спадщини, оскільки для прийняття спадщини встановлено шестимісячний строк, а диплом бакалавра економічного університету вона отримує через три місяці.

1. Хто має право на спадщину за умовами завдання?
2. Зробіть аналіз позицій спадкоємців.

### **Завдання 100**

Між спадкоємцями А. В. Геращенко та О. Л. Вінник виник спір з приводу поділу спадкового майна. О. Л. Вінник вважала, що під час визначення розміру її частки не повинні враховуватися предмети домашнього вжитку у зв'язку з тим, що вона не проживала разом зі спадкодавцем. Розглянувши справу, суд постановив рішення, яким поділив спадщину порівну.

Через місяць до цього ж суду звернувся з позовом Г. О. Тобота про визнання права на спадщину, оскільки спадкодавець склав на його ім'я заповіт.

1. Хто має право на спадкування?
2. Який порядок складання заповіту за ЦК України?
3. Яке значення заповіту?

### **Завдання 101**

Громадянин М. К. Скляренко склав заповіт, у якому заповів своїй матері більшу частину майна. Майно, яке не було зазначено у заповіті, успадковувалося за законом.

1. Чи має право мати громадянина М. К. Скляренка після отримання спадщини за заповітом отримати обов'язкову частину спадщини від майна, яке не вказано у заповіті на загальних підставах?
2. За чим залишається пріоритет у спадкуванні: за законом чи за заповітом?
3. Які черги спадкування за законом закріплено у ЦК України?

### **Завдання 102**

Згідно із заповітом Н. М. Статівки, укладеного ним незадовго до смерті, вся його власність повинна була перейти до брата. Після відкриття спадщини до нотаріальної контори звернулися близькі родичі Н. М. Статівки: працездатна вдова, 15-річна донька, 20-річний син та 26-річна сестра-інвалід.

1. Назвіть суб'єктів спадкових правовідносин, які в цьому випадку мають право на спадкування.
2. Якими будуть частки кожного зі спадкоємців?

### **Завдання 103**

Після смерті Л. Д. Леоненко відкрилася спадщина на суму 27 000 грн, серед якої вклад у банку в розмірі 1 700 грн, який був внесений нею під час перебування у першому шлюбі, предмети домашньої обстановки та вжитку на суму 2 000 грн. На день відкриття спадщини з'ясувалося, що на спадщину претендують: чоловік Л. Д. Леоненко, неповнолітня донька, син померлої від першого шлюбу, який жив окремо від матері, донька цього сина (онука спадкодавиці), двадцятирічний племінник – інвалід II групи, який п'ять останніх років знаходився на повному утриманні померлої, але проживав окремо від неї, повнолітня донька. Син помер, не встигнувши прийняти спадщину. Повнолітня донька спадкодавиці відмовилася від своєї частки спадщини на користь свого чоловіка.

Хто із перелічених осіб має право на спадкування за законом?

### **Завдання 104**

Громадянин А. В. Стеценко склав заповіт, у якому заповів більшу частину майна своїй матері. Майно, яке не було вказано у заповіті, успадковувалося за законом.

Чи має право мати громадянина А. В. Стеценко після отримання спадщини за заповітом отримати обов'язкову частину спадщини від майна, яке не вказано у заповіті на загальних підставах?

## **Тема 19. Сімейне право**

1. Поняття та предмет сімейного права.
2. Поняття сім'ї, родинності (кровної спорідненості), свояцтва та шлюбу.

3. Умови, порядок та наслідки укладення шлюбу.
4. Перешкоди для вступу у шлюб.
5. Шлюбний договір.
6. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.
7. Припинення шлюбу.
8. Відносини батьків і дітей.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [14; 24; 32; 39 – 42].

### **Завдання 105**

Чоловік та жінка після двох років шлюбу вирішили розлучитися у зв'язку із численними зрадами чоловіка. Вони подали заяву до державного органу реєстрації актів цивільного стану про розірвання шлюбу. Справу до розгляду було призначено через 23 дні з моменту реєстрації.

Після подання заяви давній знайомий дружини запропонував їй вийти за нього заміж, на що вона дала згоду. Дізнавшись про майбутні плани дружини, чоловік попередив її, що одруження вважатиметься не дійсним, оскільки немає відповідної постанови органу реєстрації актів цивільного стану про розірвання шлюбу.

1. З якого моменту слід вважати припинення шлюбу у разі його розірвання?

2. Якою, на вашу думку, буде правова оцінка намірів жінки?

### **Завдання 106**

Рішенням ректора інституту один з його корпусів був переданий в оренду з умовою наступного викупу комерційним банком "Гранд". Останній провів капітальний ремонт корпусу і почав здавати приміщення корпусу в суборенду, факультет підвищення кваліфікації був переміщений з цього корпусу в малопридатне для виконання своїх завдань приміщення. Міністерство освіти і науки України видало наказ про перевищення повноважень ректором, а Фонд державного майна України висунув вимогу про розірвання укладеної угоди. Українська православна церква заявила претензії на корпус як такий, що раніше належав чоловічому монастирю церкви, і вимагала передання корпусу церкві.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд?

### **Завдання 107**

Христина та Дмитро поверталися з відпочинку за містом на автомобілі, що був придбаний під час перебування у шлюбі. За кермом був Дмитро. Дмитро перевищив швидкість і вони потрапили в автомобільну катастрофу, після якої автомобіль відновленню не підлягав. Христина і Дмитро отримали ушкодження середньої тяжкості. Через півроку шлюб між ними було розірвано.

1. Які майнові права виникли в Христини у зв'язку з цими обставинами?
2. Як розподіляється майно між подружжям після розлучення?

### **Завдання 108**

До суду звернувся В. І. Клименко з позовом до Г. О. Гринька про відшкодування шкоди, завданої відмовою від шлюбу. З матеріалів справи стало відомо, що нещодавно донька В. І. Клименка та син Г. О. Гринька подали до органів реєстрації актів цивільного стану (далі – РАЦС) заяву про реєстрацію шлюбу. За домовленістю сторін було призначено дату вінчання та весілля, розпочато приготування до весільної церемонії.

Однак за тиждень до дати призначеного весілля наречений отримав інформацію про непристойну поведінку нареченої, яка зраджувала йому з іншим чоловіком та за плату надавала послуги інтимного характеру. На думку Г. О. Гринька, це робило неможливим реєстрацію шлюбу. Внаслідок цього наречений відмовився від реєстрації шлюбу, про що повідомив батька нареченої та РАЦС.

Батько нареченої надав докази про те, що ним витрачені кошти на підготовку проведення церемонії реєстрації шлюбу, закуплені продукти харчування, внесений завдаток фотографу та заброньовано кафе, де мало проходити святкування весілля.

1. Які правовідносини виникли між сторонами?
2. Хто і за яких обставин зобов'язаний відшкодований іншій стороні витрати, що були зроблені під час приготування до весілля?

### **Завдання 109**

О. Д. Коломоєць та С. М. Жданов зареєстрували шлюб. Через деякий час С. М. Жданов дізнався, що дружина має двох дітей від попереднього шлюбу. Після цієї новини він звернувся до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним за підставою відсутності його вільної згоди на укладення шлюбу з О. Д. Коломоєць.



1. Яке рішення має прийняти суд?
2. Які підстави визнання шлюбу недійсним встановлено ЦК України?

### **Завдання 110**

За справою К. Ю. Сліпченко до К. О. Сліпченка про стягнення аліментів на утримання дитини відповідач позов не признав, посилаючись на те, що К. Ю. Сліпченко сама пішла від нього і, не дивлячись на всі вмовляння, не хоче повертатися. Зі своєї сторони відповідач заявив, що не заперечує проти необхідності утримувати сина, але лише за умови, що дружина до нього повернеться. У підтвердження того, що він добре ставився до жінки і віддавав у період спільного проживання їй усі зароблені гроші, К. О. Сліпченко просив допитати сусідок по квартирі.

1. Чи мають правове значення факти, що наведені К. О. Сліпченком для обґрунтування своїх заперечень?
2. Ким встановлюються факти, що підлягають доказуванню?

## **2. Приклади вирішення ситуаційних завдань**

### **Завдання 1**

Підприємство "Будсервіс" за договором підряду мало здати об'єкт до 10 вересня 2017 року. У зв'язку з тим, що підрядник не встигав із виконанням завдання і хотів уникнути сплати штрафних санкцій за несвоєчасне виконання зобов'язання, він залучив собі на допомогу у субпідрядника підприємство "Будмонтаж". У підрядника не вистачало водіїв і на один день вантажний автомобіль підрядника був переданий без довіреності на управління транспортним засобом працівнику "Будмонтажу" І. В. Колоненко. Під час підвезення до об'єкта будматеріалів І. В. Колоненко не впорався з керуванням транспортним засобом і значно пошкодив автомобіль К. І. Устименка. Юрист порадив К. І. Устименко звернутися з позовом до суду про відшкодування завданої цивільно-правовим деліктом шкоди до замовника, оскільки субпідрядник діяв за завданням замовника, яке отримав безпосередньо від підрядника, а згідно з ч. 2 ст. 1172 ЦК України замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо останній діяв за завданням замовника. Адвокат, у свою чергу, по-

радив К. І. Устименко звернутися до субпідрядника, оскільки шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки згідно зі ст. 1187 ЦК України, несе володілець цього джерела, тобто субпідрядник.

Проаналізуйте поради юриста та адвоката.

### **Приклад вирішення завдання 1**

Дійсно, згідно з ч. 2 ст. 1172 ЦК України замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо останній діяв за завданням замовника. Однак, по-перше, слід зазначити, що шкоду заподіяв не підрядник, а субпідрядник. Замовник за жодних обставин не може нести відповідальність за шкоду, заподіяну субпідрядником, оскільки між ними не виникло правових відносин. По-друге, це не той випадок, коли відповідальність за шкоду іншій особі може понести замовник, бо виконання завдання замовника не могло призвести до заподіяння саме такої шкоди. Це може бути у випадку, якщо, наприклад, під час проведення будівельних робіт підрядником за завданням замовника за відсутності порушень правил забудови буде заподіяно шкоду третім особам. По-третє, навіть якби шкода у цій ситуації і могла бути відшкодована замовником, то він на підставі ч. 1 ст. 1191 ЦК України мав би право на зворотну вимогу до підрядника.

У цьому випадку не може бути притягнуто до відповідальності і субпідрядника, оскільки у цій ситуації треба керуватися нормами, що містяться у ст. 1187 ЦК України, які регулюють питання відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. За таку шкоду згідно з цими нормами відповідальність несе власник джерела підвищеної небезпеки. А таким володільцем у цій ситуації був підрядник, оскільки управління вантажівкою було передано субпідряднику без юридичного оформлення.

### **Завдання 2**

Громадянин А. В. Буйко склав заповіт. Незважаючи на те, що не було відмови від спадщини, не мало місце неприйняття спадщини, не було усунення спадкоємців від права на спадкування, а також майно не заповідалося територіальній громаді, суд за заявою територіальної громади визнав спадщину за А. В. Буйко відумерлою.

Чи є рішення суду правомірним? Свою відповідь обґрунтуйте.

## **Приклад вирішення завдання 2**

Рішення суду є цілком правомірним. Відповідно до ч. 2 ст. 1235 ЦК України заповідач має право без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування. Отже, у заповіті всі можливі спадкоємці за законом були позбавлені спадщини. Тобто не могло відбутися спадкування ні за законом, ні за заповітом через відсутність таких спадкоємців. Оскільки не було будь-яких спадкоємців, то не могло бути і відмови від спадщини так само як не могло бути неприйняття спадщини. За відсутності спадкоємців виключалася можливість усунення їх від спадкування. Таким чином, можна зробити висновок, що А. В. Буйко склав так званий "негативний" заповіт, тобто заповіт, у якому позбавив права на спадкування всіх можливих спадкоємців за законом, але не вказав учасників цивільно-правових відносин, яким заповідає своє майно. Очевидно, що в А. В. Буйко не було у числі спадкоємців осіб, які б мали право на обов'язкову частку у спадщині. Оскільки спадщина не перейшла до будь-яких спадкоємців, то у територіальній громаді були всі підстави для звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою.

## **Завдання 3**

Студентка юридичного інституту, яка проходила практику в нотаріальній конторі зробила ксерокопії найбільш цікавих договорів іпотеки та долучила їх до дипломної роботи як додаток.

Чи можливо розглядати дії студентки як порушення нотаріальної таємниці?

## **Приклад вирішення завдання 3**

Відповідно до ст. 8 Закону України "Про нотаріат" нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані додержуватися таємниці цих дій. Обов'язок додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків.

У зв'язку із викладеним раніше, студентка, яка офіційно проходила практику, повинна була бути попереджена про необхідність додержуватися таємниці вчинених нотаріальних дій і не мала права долучати копії договорів до дипломної роботи, вона могла зробити виписки з цих дого-

ворів без вказання конкретних даних. Отже, дії студентки можна розглядати як порушення нотаріальної таємниці.

### **3. Запитання для самоперевірки**

1. Визначте предмет цивільного права.
2. Розкрийте поняття і види майнових відносин, що регулюються цивільним правом.
3. Охарактеризуйте особисті немайнові відносини, що становлять предмет цивільно-правового регулювання.
4. Розкрийте методи цивільно-правового регулювання суспільних відносин.
5. Розкрийте принципи цивільного права.
6. Визначте роль судової практики в регулюванні цивільно-правових відносин.
7. Визначте поняття і систему цивільного законодавства.
8. Охарактеризуйте кодифікацію й інші форми систематизації цивільного законодавства.
9. Розкрийте дію цивільного законодавства у часі, у просторі і за колом осіб.
10. Визначте аналогію закону і аналогію права.
11. Розкрийте поняття і види цивільних правовідносин.
12. Визначте суб'єктивне право і юридичний обов'язок у цивільних правовідносинах.
13. Розкрийте поняття і види юридичних фактів у цивільному праві.
14. Визначте дієздатність фізичних осіб.
15. Розкрийте правове становище фізичної особи-підприємця.
16. Охарактеризуйте державу як суб'єкт цивільного права.
17. Розкрийте поняття і сутність юридичної особи.
18. Охарактеризуйте види юридичних осіб.
19. Охарактеризуйте правосуб'єктність юридичної особи.
20. Визначте правове становище філій і представництв юридичної особи.
21. Розкрийте сутність товариства з обмеженою відповідальністю як суб'єкта цивільного права.
22. Охарактеризуйте акціонерні товариства як суб'єкти цивільного права.

23. Визначте некомерційні організації як юридичні особи.
24. Охарактеризуйте товариство як юридичну особу.
25. Розкрийте процедуру реорганізації і ліквідації юридичних осіб.
26. Охарактеризуйте правонаступництво в цивільному праві.
27. Визначте поняття і види об'єктів цивільних прав.
28. Охарактеризуйте речі як об'єкти цивільних прав.
29. Визначте майно як об'єкт цивільного обороту.
30. Охарактеризуйте цивільно-правовий режим нерухомого майна.
31. Визначте цінні папери як об'єкти цивільних прав.
32. Розкрийте поняття і види особистих немайнових благ у цивільному праві.
33. Охарактеризуйте цивільно-правовий захист честі, гідності та ділової репутації.
34. Визначте порядок відшкодування моральної шкоди.
35. Розкрийте поняття і види угод у цивільному праві.
36. Визначте умови дійсності угод.
37. Розкрийте правові наслідки визнання недійсності правочину.
38. Охарактеризуйте інститут представництва у цивільному праві.
39. Визначте поняття і види строків у цивільному праві.
40. Охарактеризуйте речові права в цивільному праві.
41. Розкрийте зміст права приватної власності.
42. Визначте порядок набуття права власності.
43. Охарактеризуйте припинення права власності.
44. Розкрийте зміст сервітутів (поняття і види).
45. Визначте поняття і види права спільної власності.
46. Розкрийте способи захисту права власності.
47. Визначте поняття і підстави виникнення зобов'язань.
48. Визначте поняття цивільно-правового договору.
49. Охарактеризуйте форму і зміст (умови) договору.
50. Визначте порядок укладення договору.
51. Охарактеризуйте укладення договору в обов'язковому порядку.
52. Розкрийте зміст публічного договору.
53. Визначте зміну та розірвання договору.
54. Розкрийте принципи виконання зобов'язань.
55. Визначте належне виконання зобов'язань.
56. Охарактеризуйте забезпечення виконання зобов'язань: поняття та особливості забезпечувальних зобов'язань, загальна характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань.

57. Визначте поняття, форми і види цивільно-правової відповідальності.

58. Розкрийте збитки як умови цивільно-правової відповідальності (поняття, види, обсяг відшкодування).

59. Визначте спадкування за заповітом.

60. Охарактеризуйте спадкування за законом та визначте черги спадкування.

#### **4. Тестові завдання для самоперевірки**

1. Юридичні особи поділяються на:

- а) юридичні особи приватного права;
- б) юридичні особи публічного права;
- в) юридичні особи колективного права.

2. Юридична особа публічного права може створюватися:

- а) постановою Кабінету Міністрів України;
- б) розпорядчим актом Президента України;
- в) рішенням районної ради.

3. До непідприємницьких товариств відносяться:

- а) споживчі кооперативи;
- б) приватні підприємства;
- в) господарські товариства;
- г) об'єднання громадян.

4. До підприємницьких товариств відносяться:

- а) повне товариство;
- б) політична партія;
- в) приватне підприємство;
- г) виробничий кооператив;
- д) споживчий кооператив.

5. Місцем знаходження юридичної особи може бути:

- а) місцезнаходження її керівного органу;
- б) місце її державної реєстрації;
- в) місце проживання її засновника.

6. Ліквідація юридичної особи може бути проведена:

- а) за рішенням її учасників;
- б) у зв'язку з досягненням мети, для якої її створено;
- в) за рішенням органу державної реєстрації;
- г) за рішенням суду.

7. Під час ліквідації юридичної особи в першу чергу задовольняються вимоги:

- а) щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом;
- б) щодо сплати податків і зборів;
- в) вимоги, забезпечені заставою.

8. Під час ліквідації юридичної особи у другу чергу задовольняються вимоги:

- а) працівників, пов'язаних з трудовими відносинами;
- б) вимоги, забезпечені заставою;
- в) вимоги авторів про плату за використання результату його інтелектуальної власності.

9. Під час ліквідації юридичної особи у третю чергу задовольняються вимоги:

- а) працівників, пов'язаних з трудовими відносинами;
- б) щодо податків і зборів;
- в) щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом.

10. Піклування встановлюється:

- а) над неповнолітніми віком від 14 до 18 років;
- б) над неповнолітніми віком від 14 до 16 років;
- в) над громадянами, які визнані судом недієздатними;
- г) над громадянами, які визнані судом обмежено дієздатними.

11. Опіка встановлюється:

- а) над неповнолітніми віком від 14 до 18 років;
- б) над громадянами, які визнані судом недієздатними;
- в) над неповнолітніми, які не досягли 14 років;
- г) над громадянами, які визнані судом обмежено дієздатними.

12. Припинення опіки може бути з таких підстав:

- а) за проханням опікунів, якщо вони не можуть виконувати свої обов'язки з поважних причин;
- б) за проханням неповнолітньої особи;
- в) за ініціативою органів опіки та піклування;
- г) у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- д) у разі передачі малолітньої особи батькам.

13. Зміст дієздатності складається з таких елементів:

- а) здатність своїми діями набувати цивільні права і створювати для себе цивільні обов'язки;
- б) здатність своїми діями розпоряджатися особою належними правами;
- в) здатність нести цивільно-правову відповідальність за вчинення цивільних правопорушень;
- г) здатність своїми діями здійснювати належні цій особі цивільні права і покладені на неї цивільні обов'язки.

14. Неповна дієздатність у осіб віком:

- а) від 15 до 18 років;
- б) від 17 до 20 років;
- в) від 14 до 18 років.

15. Фізична особа може бути обмежена в дієздатності:

- а) у разі зловживання спиртними напоями;
- б) у разі психічної хвороби;
- в) у разі зловживання наркотичними засобами.

16. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою може мати місце за таких умов:

- а) відсутності протягом року в місці постійного проживання;
- б) відсутності протягом шести місяців у місці постійного проживання;
- в) протягом одного року в місці його постійного проживання немає відомостей про місце перебування громадянина;
- г) невідомість місця перебування не можна усунути за допомогою відповідних заходів.



17. Позовна давність – це:

- а) строк для захисту порушеного права;
- б) строк, у межах якого можна звернутися до суду з вимогою про захист своїх прав та інтересів;
- в) строк, встановлений законом для захисту порушених інтересів.

18. Позовна давність не поширюється:

- а) на вимогу власника про визнання незаконним акта органу державної влади, яким порушено речове право;
- б) на вимогу про відшкодування шкоди, завданої життю особи;
- в) на вимогу про повернення майна з чужого володіння.

19. Види строків позовної давності:

- а) загальний;
- б) скорочений;
- в) спеціальний.

20. До статутного фонду ТОВ можна вносити:

- а) майно;
- б) кошти;
- в) кредити банків;
- г) інтелектуальну власність.

21. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю несуть відповідальність:

- а) усім належним їм на праві власності майном;
- б) розміром частки паю у статутному фонді товариства;
- в) розміром частки паю у статутному фонді та додатково визначеним у статуті майном.

22. У повному товаристві учасники несуть:

- а) солідарну відповідальність;
- б) солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність;
- в) часткову відповідальність.

23. Командитне товариство ліквідується:

- а) у разі вибуття усіх повних учасників;
- б) у разі вибуття усіх вкладників;
- в) якщо в ньому залишився один повний учасник.

24. Асоціація – це:

- а) статутне об'єднання;
- б) мета – координація діяльності членів;
- в) право втручання в діяльність її членів.

25. Консорціум – це:

- а) статутне об'єднання;
- б) тимчасове статутне об'єднання;
- в) мета – реалізація певних інвестиційних проектів.

## **Рекомендована література**

### **Основна**

1. Борисова В. І. Цивільне право України : підручник. У 2 т. Т. 1. Загальна частина / В. І. Борисова ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Харків : Право, 2011. – 656 с.

2. Конституція України (із змінами і доп). – Київ : Атіка, 2006. – 64 с.

3. Цивільне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. Т. 1. Загальна частина / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Київ : Концерн Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 520 с.

4. Цивільне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. Т. 2. Особлива частина / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 408 с.

5. Цивільне право України : підручник. У 2-х кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 1. – 736 с.

6. Цивільне право України : підручник. У 2-х кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 2. – 640 с.

### **Додаткова**

7. Азімов Ч. Н. Забезпечення договірних зобов'язань / Ч. Н. Азімов ; під ред. Н. М. Кузьменко. – Харків : Консум, 1995. – 48 с.

8. Брагинский М. И. Договор подряда и подобные ему договоры / М. И. Брагинский. – Москва : Статут, 1999. – 254 с.

9. Всемирная конвенция об авторском праве (пересмотренная в Париже 24 июля 1971 года) // Международные нормативные акты ЮНЕСКО. – Москва : Логос, 1993. – С. 435–450.

10. Господарський кодекс України. – Харків : Одиссей, 2010. – 240 с.

11. Господарський процесуальний кодекс України. – Харків : Фоліо, 2010. – 160 с.

12. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.

13. Кодекс законів про працю № 322-VIII від 10.12.1971 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50 (Додаток).

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 07.12.1984 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

15. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

16. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–48. – Ст. 552.

17. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.

18. Про авторське право та суміжні права : Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – С. 64.

19. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.

20. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України № 1975-XII від 12.12.1991 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 188.

21. Про Антимонопольний комітет України : Закон України № 3659-XII від 26.11.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.

22. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

23. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України № 2343-XII від 14.05.1992 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31 – С. 440.

24. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України № 2398-VI від 01.07.2010 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – С. 1381. – Ст. 509.

25. Про державну службу : Закон України № 3723-XII від 16.12.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

26. Про державну таємницю : Закон України № 3855-XII від 21.01.1994 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93.

27. Про звернення громадян : Закон України № 393/96-ВР від 02.10.1996 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.

28. Про інформацію : Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

29. Про міжнародні договори України : Закон України № 1906-IV від 29.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 10. – Ст. 47.

30. Про науково-технічну інформацію : Закон України № 3322-XII від 25.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – С. 345.

31. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 09.09.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

32. Про оренду державного та комунального майна : Закон України № 2269-XII від 10.04.1992 р., з наступними змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 30. – Ст. 205.

33. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі : Закон України № 3687-XII від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.

34. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг : Закон України № 3689-XII від 15.12.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – С. 36.

35. Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації : Закон України № 847-XIV від 07.07.1999 р., з наступними змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 22. – Ст. 311.

36. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України № 3773-VI від 22.09.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – С. 7. – Ст. 3014. – Код акту 58768/2011.

37. Про прокуратуру : Закон України № 1789-XII від 05.11.1991 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

38. Про фермерське господарство : Закон України № 973-IV від 19.06.2003 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

39. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.

40. Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

41. Цивільний Кодекс України. Коментар. – Харків : Одиссей, 2003. – 856 с.

42. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492.

43. Чапичадзе Я. А. Правовое регулирование страховой деятельности в Украине : учеб. пособ. / Я. А. Чапичадзе. – Харьков : Апекс+, 2004. – 416 с.

## **Інформаційні ресурси**

44. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>.

45. Офіційний сайт Інституту проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу : <http://www.legality.kiev.ua>.

46. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України "Урядовий портал України". – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control>.

47. Портал Лига Закон. Законы Украины, последние новости Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ligazakon.ua>.

## Зміст

Вступ.....	3
1. Ситуаційні завдання.....	5
Змістовий модуль 1. Загальна частина .....	5
Тема 1. Поняття цивільного права.....	5
Тема 2. Загальна характеристика цивільного законодавства ...	7
Тема 3. Цивільні правовідносини.....	11
Тема 4. Відповідальність у цивільному праві.....	14
Тема 5. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин ...	17
Тема 6. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.....	21
Тема 7. Об'єкти цивільних прав .....	24
Тема 8. Правочини.....	27
Тема 9. Позовна давність у цивільному праві.....	30
Тема 10. Особисті немайнові права фізичної особи.....	32
Тема 11. Загальні положення про речове право. Право власності .....	35
Тема 12. Право приватної власності юридичних осіб. Захист права власності.....	38
Змістовий модуль 2. Особлива частина .....	40
Тема 13. Зобов'язальне право .....	40
Тема 14. Загальні положення про договір. Підстави зміни та розірвання договору.....	42
Тема 15. Виконання, припинення зобов'язань та способи забезпечення їхнього виконання.....	43
Тема 16. Недоговірні зобов'язання .....	46
Тема 17. Поняття захисту цивільних прав. Способи захисту цивільних прав .....	48
Тема 18. Спадкове право .....	51
Тема 19. Сімейне право .....	54
2. Приклади вирішення ситуаційних завдань .....	57
3. Запитання для самоперевірки.....	60
4. Тестові завдання для самоперевірки.....	62
Рекомендована література.....	66
Основна .....	66
Додаткова .....	66
Інформаційні ресурси .....	69

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

# ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

**Практикум**  
**для студентів усіх спеціальностей**  
**першого (бакалаврського) рівня**

*Самостійне електронне текстове мережеве видання*

Укладачі: **Сергієнко** Валерій Вікторович  
**Коршакова** Оксана Миколаївна  
**Силенко** Наталія Миколаївна

Відповідальний за видання *В. В. Сергієнко*

Редактор *В. Ю. Степаненко*

Коректор *В. Ю. Степаненко*

План 2018 р. Поз. № 207 ЕВ. Обсяг 71 с.

---

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру  
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*